

ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΤΟΝ ΚΙΜΩΝΑ

Εκλεισε, τον περασμένο μήνα, ένας χρόνος από το θάνατο του ιδρυτή του περιοδικού μας ΚΙΜΩΝΑ ΚΥΡΙΑΖΗ.

Εμείς όσοι θεωρήσαμε χρέος να συνεχίσουμε την έκδοση —ξέροντας πως αυτό ήταν η επιθυμία όλων των Ζαγορίσιων— νιώσαμε το χρόνο αυτό πόσο μεγάλη στάθηκε η προσφορά του και ποια ψυχική αντοχή έπρεπε να διαθέτει ο Κίμωνας, όλα αυτά τα χρόνια, όπου το βάρος της έκδοσης έπεφτε κατά κύριο λόγο στους ώμους του. Και πόση αγάπη για το Ζαγόρι...

Μέχρι την τελευταία του στιγμή στάθηκε όρθιος στο μετερίζι της προσφοράς και του καλού αγώνα για το Ζαγόρι μας.

Άρρωστος και σκληρά χαροχτυπημένος τελευταία, δεν έπαψε ούτε στιγμή να πολεμάει μέσα από τις σελίδες του «ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΜΑΣ» (κι όχι μόνο) κόντρα στο ρήμαγμα, την εγκατάλειψη και την παρακμή της όμορφης και ιστορικής περιοχής μας.

Νιώσαμε αυτόν τον χρόνο, πόσο μεγάλο είναι το κενό που άφησε και πόσο δύσκολη γίνεται η πλήρωση του κενού αυτού. Δεσμευμένοι από την υπόσχεση που του δώσαμε, πέρσι τέτοιο καιρό όταν τον ξεπροβοδίσαμε, να συνεχίσουμε την έκδοση του «ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΜΑΣ» είχαμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε από κοντά το έργο που επιτέλεσε ο Κίμωνας όλα αυτά τα χρόνια, ακούραστα, αθόρυβα, μεθοδικά.

Το σπίτι του ολόκληρο το είχε μετατρέψει σε... «προκεχωρημένη μονάδα εκστρατείας» —θα λέγαμε— στην ασίγηστη μάχη για την προκοπή και τη διάσωση του Ζαγοριού. Μυρμηγκι δημιουργικό, μάζεψε και στοιχειοθετούσε με μεράκι ό,τι μπορεί ν' αφορά στο Ζαγόρι, την ιστορία, τη λαογραφία και την πολιτιστική του κληρονομιά, υλικό πολύτιμο για την προβολή και καταγραφή του χώρου.

Κι ο μεγάλος του καημός, ο ανεκπλήρωτος ακόμα: Το άγαλμα - μνημείο της Ζαγορίσιας Γυναίκας του '40. Φώναξε, έτρεξε, πάσχισε, αλλά δεν έγινε να το χαρεί ολοκληρωμένο. Κι είναι χρέος όλων μας να συνεχίσουμε την προσπάθεια να μη μείνει μεσοστράτις.

Η ΙΛΕΖ, το ΚΕΖ, «Το ΖΑΓΟΡΙ μας» θα ανταποκριθούν στην υποχρέωση. Κι αυτό ζητούμε απ' όλους τους Ζαγορίσιους και τους φορείς τους.

Ενας χρόνος χωρίς τον Κίμωνα... Κι έλλειψε σε όλους μας. Έλλειψε στο Ζαγόρι. Αλλά έλλειψε πιο πολύ και πρώτα στη χαροκαμένη σύζυγό του και την κόρη του Κάλλυ, που στέκονται όμως και οι δυο συνεχιστές του ωραίου έργου του και πολύτιμοι συμπαραστάτες σ' όσους πασχίζουν στη συνέχειά του, κάνοντας έτσι να γίνεται η απουσία του λιγότερο αισθητή.

ΚΙΜΩΝΑ, ΑΙΩΝΙΑ ΘΑΝΑΙ Η ΜΝΗΜΗ ΣΟΥ.

Η ΣΥΝΤ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΣΤΟΝ ΚΙΜΩΝΑ

Καημός για σένα και χαρά, ήτανε το Ζαγόρι

Η έγνοια σου κι η απαντοχή, σαν νάχες τρίτη κόρη Μέλισσα... «Το ΖΑΓΟΡΙ μας» τόφτιαξες μια κυψέλη που δέκα τόσες, πια, χρονιές, γεννοβολάει το μέλι να γλυκοθρέφει ο τόπος μας τις ανοιχτές πληγές ν' αντέξει στη χρονοσκουριά. Μην είναι... μόνο ΧΤΕΣ;

Β. Τ.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας» εύχεται
στους συνδρομητές και φίλους του
και σ' όλους τους συμπατριώτες
χρόνια πολλά
κι ευτυχισμένος ο καινούργιος χρόνος

Πρωτοχρονιά στα χωριά μας

Αναδημοσιεύουμε λόγω επικαιρότητας από την εφημερίδα «ΖΑΓΟΡΙΣΙΑΚΑ ΝΕΑ» (έτος 1954) μια γλαφυρή περιγραφή για τη γιορτή της Πρωτοχρονιάς του αξέχαστου ΠΕΤΡΟΥ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ, του παθιασμένου εκείνου πατριδολάτρη.

Οι όμορφες στιγμές που περιγράφει, πόσους από τους αναγνώστες μας αλήθεια δεν θα συγκινήσουν και δεν θα τους κάνουν ν' αναπολήσουν νοσταλγικά τις καλές εκείνες μέρες στα χωριά μας!

«Καμιά ώρα να λιανοχαράξη. Αναμένες λάμπες στα μαντζάτα και χειρολάμπες «έμπα - έβγα», όσα σπίτια έχουν τα χωριά.

Ανησυχία στις Ζαγορίσιες καλονοικοκυρές στον υπέρτατο βαθμό. Ήθελαν να σμαζέψουν τα σπίτια και τα μαντζάτα τους, να τα πάρ' η μέρα χαρούμενα. Λουσίματα δεν είχαν, έπρεπε να πέση ο Σταυρός στα νερά. Μερικά απ' τα σπίτια ήθελαν πολύ δουλειά. Ήταν ανάστατα από τη βραδυάτικη εσπερίδα που διαρκούσε ως την ώρα που «θά- κλεφταν» το νερό και παραπέρα.

Έξω ή χιόνια ή Γεναρίσιο κρύο Ζαγορίσιο! Κουβέντα, πουθενά τίποτε... ήταν π' ανάθεμάτα τα «καψούρια»! Τη σιγαλιά της νύχτας την διέκοπτε κανένα πετεινολάλημα που ακουγόταν βαθειά από τα κατώια, κάνα βαθύ γαϊγίσμα σκυλιού που μανιωνόταν αγρίμι στα γύρω, η μονότονη αχολούη απ' τα κινήμένα κουτσολάκια του χωριού και το βουγκητό τ' αέρα...

Μέσα σ' αυτή τη νύχτα οι Ζαγορίσιες καλονοικοκυρές, οι γεροντότερες ιδίως, τοίμαζαν τα καμαρώμενα σπίτια τους και τάβρισκε η μέρα χαρούμενα και ζηλεμένα. Οι καρτέτες στα μαντζάτα τεζαρισμένες κόκκαλο και σκόρπισμένες, «σιούλι» να μη βρίσκης. Οι φλουκαστές βελέντζες κατακόκκινες με το γύρο τους και τα ασορτί μάλινα μαξιλάρια με τον ρομβοειδή οφαλό τους γύρω στα στρώματα στα μπάσια, έδειχναν την αρχοντιά και το μεράκι της Ζαγορίσιας. Οι μπερντέδες στα παραθύρια καλοσιδερωμένοι της κόλας. Η «γανιά» (η μανία της Ζαγορίσιας) καλοσιγυρισμένη, καλοπλυμένη και πασαλειμένη με λάδι, να καθρεφτίζεται στις λαμαρίνες της. Το ημικύκλιο

ΖΑΓΟΡΙ (Σκέψεις και προτάσεις)

Οι πρόσφατες Κοινοτικές εκλογές (14/10) στη χώρα μας —φυσικά και στο Ζαγόρι— αποτελούν μια αφορμή για μια αναζωπύρωση των όποιων σκέψεων και προτάσεων, σχετικών με την κατάσταση και την τύχη των χωριών του Ζαγοριού.

Το πρωτοσέλιδο άρθρο του Απ. Ντιναλέξη στο «Ζαγόρι μας» (Νοεμβρίου '90) αγγίζει μ' αυτήν την αφορμή το πρόβλημα, προκαταλαμβάνει τις σκέψεις πολλών Ζαγορίσιων, σίγουρα, και αποτελεί συνάμα έναυσμα προς την κατεύθυνση αυτή.

Μ' αυτήν την προϋπόθεση θα ξετυλίξω τις παρακάτω σκέψεις μου. Αναμφίβολα οι πρόσφατες εκλογές αποτελούν μια καινούρια αφετηρία (καινούρια 4ετία), κι όπως όλες οι αφετηρίες στη ζωή μας ενέχουν το στοιχείο του ενθουσιασμού, του ζήλου, της φιλοδοξίας και του εγωισμού των νέων αιρετών οργάνων για επιτυχία και πραγματικό έργο.

Δεν γνωρίζω, ούτε είμαι σε θέση να εκτιμήσω την ποιότητα των νέων Κοινοτικών οργάνων. Θεωρώ όμως ενθαρρυντικό, απ' όσο είμαι πληροφορημένος, πως σε σεβαστό αριθμό Κοινοτήτων μας κατέβηκαν μοναδικοί συνδυασμοί. Αυτό επιτρέπει, στον καθένα μας, να πιστεύει πως η σύνθεσή τους έκφραζε ό,τι καλύτερο είχε να παρουσιάσει κάθε χωριό, καλλιεργώντας συνάμα την ομοψυχία, τη συναίνεση και αποφεύγοντας τις διχαστικές προστροφές και μικρότητες που δημιουργούνται σε μια εκλογική αναμέτρηση στις μικρές κοινωνίες των χωριών μας με τους λι-

Πρωτοχρονιά στα χωριά μας

της στάχτης με το διαβήτη να τόφκιαναν δεν θα ήταν έτσι. Οι ονοματισμένες για τέτοιες μέρες μπλάνες έκαιγαν τριζοβολώντας σαν κερί. Πλάι τους τα χοντρά σόλιανα έβγαζαν λίγο καπνό και ζουμί τραγουδώντας σαν σάλιαροι στα κάρβουνα που «σκούζει η γυναίκα του και κλαίει τα παιδιά του». Οι «τραοπάτνες» από το μπουχαρί που είχαν κρεμαστή ψηλά στο βέθος του από βραδύς είχαν στεγνώσει και περίμεναν στο κατώι, μπλωμένες με κόκκινο φέσι, να σηκωθεί ο κυνηγός να βγή μια βόλτα για να το ματώσει. Η τσιμπίδα στο σταχτολόγο, το γκιούμι απ' την άλλη. Το χλιοπλουμισμένο φουσόνι στην κορφή κι' απ' την άλλη η γωνιόσκουπα. Όλο αυτό το σύνολο του τζακιού με την παρδαλή ή την όμοια με τα μαξιλάρια μπουχαροποδιά του, το ημίφως της λάμπας (οι φλόγες της πρωτοχρονιάτικης φωτιάς φώτιζαν κυρίως το χειμωνιάτικο κι' έπαιζαν τους ίσκιους των κεφαλιών μας και τα σχέδια που κάναμε με τα χέρια μας στον τοίχο και στις «μεσάντρες» και το φως του καντηλιού που χαμηλολαμποκοπούσε στο κόνισμα, έκαναν το μαντζάτο ν' αποχτήσει φαντασμαγορία άφθαστοι!!! θεϊκή... σαν τη Μεγάλη Μέρα.

Όταν τώρα όλα αυτά ήταν έτοιμα ντουπ... ντουπ... με το φουσόνι στο νταβάνι του μαντζάτου για να μας ξυπνήσει, απ' το απάνω δωμάτιο, η μάνα μας κι' η κυραμάνα μας. Παιδιά... άστε, σκωθήτε, δε σας κάν' η καρδιά να ταραχτείτε. Για! λιανοχάραξε, θα σμάν' κι' ο Παπάς κι' θάρθ' κι' η κυρά Λ. να πάν' τ' λειτρονιά κι να γυρίσ' ν' απουλήρ' κι τα κατσίκια. Θάρθουν κι τ'ανψίδια για το καλό κι θα σας βρουν στο στρώμα.

Όλοι με μια να ξεπεταχτούμε, να κατεβούμε τουρτουρίζοντας στο φαντασμαγορικό μαντζάτο μας και ν' αγκαλιαστούμε με τις γρηούλες μας για την καλή χρονιά. Οι καυμένες οι γρηούλες μας ίσα να βγάλουν απ' την τσέπη του φουστανιού ή του «σάκιου» το μαντήλι, να λύσουν τον κόμπο και να κέρασουν για το καλό τα παιδιά τους (σ' άλλον κόμπο είχαν το κέρασμα για τ' ανψίδια που θάρθουν για ποδαρικό να τ' τα δώσουν μαζί μ' τα καλούδια) και πριν ακόμα να φέξη «τ' αραδάμια», ο σήμαντρος κι η καμπάνα καλούσαν στην εκκλησιά τον κόσμο των χωριών, κι ως που να πιούμε τον καφέ, έδωσ' ο Θεός τη μέρα κι' αναστάτωνα τα χωριά οι κυνηγιαραίοι με τις φωνές και τα χαχανίσματα. Μια φορά είχαμε βγή για πέρδικες χωρίς σκυλιά. Ξέραμε πού ήταν, θα τις βρίσκαμε στις νεροφατιές. Σε καμμά ώρα η καμπάνα κι' ο σήμαντρος σήμαιναν τη «δεύτερη». Συντομέψαμε το γυρισμό μας, δεδομένου ότι το είχαμε κι' όλες ματώσει, ο υποφαινόμενος (για... τελευταία φορά) με 2 πέρδικες και από μια οι άλλοι.

Στην εκκλησιά ο αξιοπρεπέστατος Παπάς, ντυμένος με τα χρυσοποίκιλα άμφια, μόλις είχε μπη στη λειτουργία. Όλος ο κόσμος λαμπροφορεμένος, για να προσκυνήσει τον Ουρανοφάντορα του Χριστού, γέμιζε και μόρφαζε την εκκλησιά. Όλα τα καντήλια λάμπανε μπροστά στους Άγιους. Οι πολυέλαιοι πανηγυρικά φωτισμένοι, προθέταν τη λαμπρότητά τους. Μετά το «δι' ευχών...», όλοι, χρίσματος απ' τον Παπά στο μέτωπό μας με λάδι απ' το καντήλι του Άγιου κι' ανφορά...

γιστούς ανθρώπους τους.

Βέβαια, το θέμα μου δεν είναι αυτό. Ξεκινάω με δεδομένο τον αιρετό «κόσμο» του Ζαγοριού, που από την 1-1-91 θα υπηρετεί αυτό το χώρο. Το θέμα είναι πώς θα λειτουργήσουν και προς ποιούς στόχους.

Νομίζω πως για τη νέα αυτή 4ετία μπορούν να ειπωθούν τ' ακόλουθα: α) Η τοπική και γενικότερη κατάσταση των πραγμάτων, όπως διαμορφώνονται ή προβλέπονται να διαμορφωθούν, δεν επιτρέπει χάσιμο ευκαιριών και χρόνου. Ο ωχαδερφισμός κάπου εξαντλείται.

β) Οι όποιες μεμονωμένες προσπάθειες και δραστηριότητες του κάθε Κοινοτάρχη, δεν νομίζουμε πως είναι τελεσφόρες ουδέ, προσδιοριστικά,

αγγίζουν ή βοηθούν στη λύση των κοινών προβλημάτων των χωριών του Ζαγοριού. Τη στιγμή που τα κράτη της Ευρώπης, σ' ένα καινούριο αντίκρουσμα της ζωής και της ιστορικής των επιβίωσης, σκέπτονται και ενεργούν για την ενότητά τους και μεθοδεύουν κοινές λύσεις των πολυποικίλων προβλημάτων τους, είναι έξω από τα πράγματα οι Κοινοτάρχες μας με τους λιγοστούς υπερήλικες κατοίκους τους να πλησάσουν και να δώσουν λύσεις στα όποια προβλήματά τους. Χρειάζεται κάποιος καινούριος τρόπος νοοτροπίας και λογικής.

γ) Μ' αυτήν την αντίληψη, θεωρούμε πως πρέπει να προωθηθεί η προσπάθεια συνένωσης, κατά περιοχή, των όμορων Κοινοτήτων, σύμφωνα με τον υπάρχοντα σχετικό νόμο. Η συνένωση σημαίνει δύναμη που θα προκύψει απ' τον περισσότερο κόσμο, το περισσότερο χρήμα, τον περισσότερο διάλογο και την κοινότητα των προβλημάτων. Τα επί μέρους προβλήματα του κάθε χωριού (ύδρευση, καθαριότητα, συγκοινωνία κλπ.) θα γίνουν «ένα» πρόβλημα (κατά περίπτωση) της ευρύτερης ενοποιημένης Κοινότητας ή Δήμου.

Η όποια «διάγνωση» ενός προβλήματος δεν αποτελεί θεραπεία. Είναι ωστόσο το πρώτο αναγκαίο βήμα. Η διαπίστωση και ο προσδιορισμός του προβλήματος. Και όταν το πρόβλημα είναι προσωπικό σου, είσαι ελεύθερος και υπεύθυνος να ενεργήσεις τα δέοντα για την αντιμετώπισή του. Όταν όμως τα προβλήματα αναφέρονται σ' ένα γεωγραφικό χώρο, μια επαρχία, το Ζαγόρι, ο προβληματισμός που ανακύπτει, από τα ίδια τα πράγματα είναι: ποιος ή ποιοί και πώς θα ενεργήσουν και ποιά μεθοδολογική πορεία θ' ακολουθήσουν. Βέβαια, το «κλειδί» σε μια τέτοια προσπάθεια είναι το πρώτο— δηλ. το ποιος ή ποιοί θα ενεργήσουν έχοντας την πρωτοβουλία αυτή.

Αναμφίβολα όλοι οι άνθρωποι αγαπούν και ενδιαφέρονται για τη γενετήριά τους. Φυσικά και οι Ζαγορίσιοι, ιδιαίτερα, αφού το Ζαγόρι έχει τόσα θέλητρα να τους προσφέρει. Και υπάρχουν εκλεκτοί Ζαγορίσιοι που κάνουν το ενδιαφέρον τους πράξη, προσφορά, έργο. Ίσως, κάπως σκόρπια, ασυντόνιστα, προσωπικά (προσωπική μου εκτίμηση, όσο μου επιτρέπει η όποια ενημέρωση που έχω).

Η εκλογή των νέων Προέδρων και Συμβούλων των χωριών μας, μπορεί ν' αποτελέσει ένα αφετηριακό γεγονός για μια ουσιαστική εξέταση και συγκεκριμενοποίηση του όλου προβλήματος που λέγεται επιβίωση και ανάπτυξη του Ζαγοριού. Τα παραπάνω όργανα και ιδίως οι Πρόεδροι μπορούν ν' αποτελέσουν τη σπονδυλική στήλη που πάνω της να στηριχτούν τα «μέλη» του Ζαγοριού.

Προς την κατεύθυνση αυτή, θα πρέπει να γίνει πολλή δουλειά τόσο προσωπικά με τον κάθε Πρόεδρο, όσο και τμηματικά με περισσότερους, κατά περιοχή, ώστε, τελικά, στο σύνολό τους να βρει την έκφρασή του ένα συνέδριο Ζαγορισιακό, που να εκτιμήσει την παρούσα κατάσταση, να υπαγορεύσει τα υπάρχοντα προβλήματα, να υποδείξει λύσεις, να διαμορφώσει προοπτικές.

Προτείνω και θεωρώ πως κάποιο «συντονιστικό όργανο» για την πρωτοβουλία αυτή, μπορεί να προέλθει από την πόλη των Ιωαννινών. Εκεί υπάρχει ο όγκος των Ζαγορίσιων με τους συλλόγους τους, τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες, την καθημερινή τους επαφή, τον προσεχτικό διάλογο, τις διασυνδέσεις τους και τις προσβάσεις τους προς τις Δημόσιες Υπηρεσίες και Οργανισμούς κλπ. Υπάρχει η ΙΛΕΖ, το ΚΕΖ που έχει τόσο υλικό σ' ερευνητικό επίπεδο που μεταβατικά στην πράξη μπορεί να γίνει χρήσιμο. Και πάνω απ' όλα υπάρχει «Το Ζαγόρι μας» με το επιτελείο του, που αποτελεί, νομίζω, πολύτιμο όργανο αναφοράς, έκφρασης, επικοινωνίας και προβολής Ζαγορισιακών θεμάτων. «Το Ζαγόρι μας», ιδιαίτερα για τον απόδημο Ζαγορίσιο είναι το χελιδόνι που του φέρνει, κάθε μήνα, την άνοιξη του Ζαγοριού!

«Το Ζαγόρι μας» συνοπτικά αλλά παραστατικά τοποθέτησε το όλο θέμα στο πρωτοσέλιδό του, που ανέφερα. Είναι, άλλωστε, το πρώτο βήμα και το πρώτο ερέθισμα. Μέσα απ' αυτό (το περιοδικό) μπορεί ο προβληματισμός να πάρει —με τις απόψεις των Ζαγορίσιων— τις διαστάσεις του και τη «φυσιογνωμία» του. Προς Θεού, όμως, δεν αρκεί το πρώτο βήμα. Ανάγκη να το ακολουθήσει δεύτερο.

Του ΣΤ. ΣΥΚΙΩΤΗ

ΤΑ ΝΕΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΜΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ο πρώτος στα επτά ονόματα είναι ο νέος Πρόεδρος της κοινότητας. Όπου η αριθμηση φτάνει στο 7, τότε έχουμε ένα συνδυασμό, αν απ' το 5 συνεχίζει 1, 2, τότε οι δύο σύμβουλοι είναι του δεύτερου συνδυασμού.

1. ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ

- 1) Σουρλούκας Γεώργιος
- 2) Στεργίου Ιωάννης
- 3) Σπύρου Γεώργιος
- 4) Στεργίου Ευάγγελος
- 5) Σουρλούκας Μυρσίνη
- 1) Βακόλας Πέτρος
- 2) Τζιωμακάς Χρήστος

2. ΑΝΘΡΑΚΙΤΗΣ

- 1) Παναγιώτης Ευάγγελος
- 2) Μάρκος Δημήτριος
- 3) Πρέντζας Βασίλειος
- 4) Ρήνας Αναστάσιος
- 5) Λιόντος Ιωάννης
- 1) Χριστοδούλου Μιχαήλ
- 2) Βαρτζώκας Κων/νος

3. ΑΝΩ ΠΕΛΙΝΑ

- 1) Πατγκιώτης Μιχαήλ
- 2) Δεμάτης Γεώργιος
- 3) Ζωρδούμης Κων/νος
- 4) Καραγιώργος Σταύρος
- 5) Κατσαβριάς Ελευθέριος
- 1) Ξάνθος Κων/νος
- 2) Αχνούλας Λάμπρος

4. ΑΝΩ ΡΑΒΕΝΙΑ

- 1) Καλογιάννης Δημήτριος
- 2) Μήλιος Σπύρος
- 3) Ρούντας Χρήστος
- 4) Δελιμήτρος Φώτιος
- 5) Λαζόπουλος Σπύρος
- 1) Τσάπης Κυριάκος
- 2) Κάπτης Βασίλειος

5. ΑΡΙΣΤΗ

- 1) Λογοθέτης Νικόλαος
- 2) Ζάχαρης Γεώργιος
- 3) Καρούζης Αλκιβιάδης
- 4) Φώτου Σωκράτης
- 5) Τζιόμπος Χρήστος
- 1) Σικιωτής Σταύρος
- 2) Βανδέρης Ιωάννης

6. ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

- 1) Παπαναστασίου Γαβριήλ
- 2) Ράπτης Σωτήριος
- 3) Γκίτσας Αγγελία
- 4) Κάτσενος Παναγιώτης
- 5) Ντάγκας Ευθύμιος
- 6) Κρανάς Χρήστος
- 7) Καρβούντης Κων/νος

7. ΒΙΤΣΑ

- 1) Παπαχρήστος Ιωάννης
- 2) Βασιλέης Νικόλαος
- 3) Καραγιώργος Ευάγγελος
- 4) Χαρίσης Σπυρίδων
- 5) Βασιλέης Ευστάθιος
- 6) Λαδιάς Κων/νος
- 7) Τσαπουνής Ιωάννης

8. ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ

- 1) Μπάγκας Δημήτριος
- 2) Γκαράνης Σταύρος
- 3) Νότης Αντώνιος

- 4) Τσουμάνης Αστέριος
- 5) Βακάρος Πολυζώης
- 1) Πασχάλης Άλκης
- 2) Κουνάβος Αριστείδης

9. ΒΩΒΟΥΣΑ

- 1) Δρούνιας Αλέξανδρος
- 2) Νόλας Ευάγγελος
- 3) Δήμιου Ζήσης
- 4) Νόλας Στέργιος
- 5) Δρούνιας Βίκτωρας
- 1) Σταγκιγιάννης Αθανάσιος
- 2) Μούσιος Ιωάννης

10. ΓΕΡΟΠΑΛΑΤΑΝΟΣ

- 1) Λάκας Χρήστος
- 2) Σίββας Δημήτριος
- 3) Οικονόμου Αθανάσιος
- 4) Καλτσούνης Γεώργιος
- 5) Καλύβας Παύλος
- 1) Τζέμπος Πέτρος
- 2) Τζέγκας Χρήστος

11. ΓΡΕΒΕΝΗΤΙ

- 1) Θεοδωρίδας Δημήτριος
- 2) Οικονόμου Γεώργιος
- 3) Βόντινας Ιωάννης
- 4) Ψαλμός Χρήστος
- 5) Ράπτης Ευστάθιος
- 1) Βουγιάννης Ιωάννης
- 2) Ψαλμός Θεμιστοκλής

12. ΔΙΚΟΡΦΟ

- 1) Τσίνης Νικόλαος
- 2) Μητρόπουλος Κων/νος
- 3) Μητρόπουλος Αναστάσιος
- 4) Ζαριδί Αικατερίνη
- 5) Σακελλαρίου Μαθαίος
- 6) Τσίνης Γεώργιος
- 7) Λέκκος Παναγιώτης

13. ΔΙΟΤΑΜΟ

- 1) Παπαγιαννόπουλος Ελευθέριος
- 2) Λαλιώτης Γεώργιος
- 3) Παπαβασιλείου Κων/νος
- 4) Αδαμίδου Αλίκη
- 5) Σιούτης Αθανάσιος
- 6) Πέτρου Γεώργιος
- 7) Γκέτσας Απόστολος

14. ΔΙΛΟΦΟ

- 1) Βλάχος Κων/νος
- 2) Τριανταφυλλίδης Αλέξανδρος
- 3) Ζώης Παντελής
- 4) Βακόλας Γεώργιος
- 5) Νουτσόπουλος Εριφύλη
- 6) Παπαποστόλου Σωτήριος
- 7) Μηλιώτης Αργύρης

15. ΔΟΛΙΑΝΗ

- 1) Πανούσης Δημήτριος
- 2) Φίτσιος Χρήστος
- 3) Πανούσης Χρήστος
- 4) Κώτσιος Πέτρος
- 5) Μιγγούλης Δημήτριος
- 1) Στεργιάδης Ιωάννης
- 2) Στεργιάδου Βασιλική

16. ΕΛΑΘΗ

- 1) Βέλλης Αλέξιος
- 2) Γεωργιάδης Μιράντα
- 3) Ευνός Αγγελία
- 4) Αδίκου-Σιώτα Άννα
- 5) Κοσμάς Ιωάννης
- 1) Μπακόλης Ορέστης
- 2) Θεοχάρους Χαρίλαος

17. ΕΛΑΤΟΧΩΡΙ

- 1) Γιώτης Κων/νος
- 2) Σπυρίδων Λάζαρος
- 3) Πιτσούνης Ιωάννης
- 4) Ντοβάνης Παναγιώτης
- 5) Πιτσούνης Γεώργιος
- 1) Τζώτζος Αθανάσιος
- 2) Δοβάνης Αντώνιος

18. ΕΛΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

- 1) Τζόκας Νικόλαος
- 2) Γκέγκας Χριστόδουλος
- 3) Ντιναλέξης Αλκιβιάδης
- 4) Λουτσάκης Δημήτριος
- 5) Τζόκας Νικόλαος
- 6) Κασκάνης Σωτήριος
- 7) Λιόντος Αθανάσιος

19. ΗΛΙΟΧΩΡΙ

- 1) Μπούλης Στέργιος
- 2) Νασιάκας Νικόλαος
- 3) Παννακός Ηλίας
- 4) Πολύζος Κων/νος
- 5) Τριανταφυλλίου Χρήστος
- 1) Πολύζος Αθανάσιος
- 2) Παπανικολάου Αναστάσιος

20. ΚΑΒΑΛΑΑΡΙ

- 1) Φωτιάδης Αντώνιος
- 2) Δόβας Ευάγγελος
- 3) Θάνος Βασίλειος
- 4) Τζελέτας Ηλίας
- 5) Καραβασιλής Θεόδωρος
- 1) Φωτιάδης Γεώργιος
- 2) Παπαβασιλείου Δημήτριος

21. ΚΑΛΩΤΑ

- 1) Σιούτης Νικόλαος
- 2) Στεφάνου Διονύσιος
- 3) Τερόπουλος Θεοφάνης
- 4) Νάσιος Κων/νος
- 5) Κουτσός Χαραλάμπος
- 6) Λιάπης Αθανάσιος
- 7) Αργύρης Κων/νος

22. ΚΑΠΕΣΣΟΒΟ

- 1) Τόλογου Οδυσσέας
- 2) Ράπτης Γρηγόριος
- 3) Φίτσιου Βελισσάρα
- 4) Δολαβιάνης Βασίλειος
- 5) Παπαγεωργίου Κων/νος
- 6) Ζαμπιτάλης Σπυρίδων
- 7) Ράπτης Πλάτων

23. ΚΑΤΩ ΠΕΛΙΝΑ

- 1) Τζιόβας Παναγιώτης
- 2) Γκρατζιός Θεοχάρης
- 3) Ζαμπιτάδης Δημοσθένης
- 4) Νταχίης Ηλίας
- 5) Στάρας Νικόλαος
- 6) Νταχίης Μιχαήλ
- 7) Κυρίτης Μιχαήλ

24. ΚΑΤΩ ΡΑΒΕΝΙΑ

- 1) Στεφάνου Γεώργιος
- 2) Τζένης Χρήστος
- 3) Σταύρου Κων/νος
- 4) Τσουμάνης Λεωνίδας
- 5) Κωστάκης Μιχαήλ
- 6) Μάγκας Αθανάσιος
- 7) Μπάτσος Θεόδωρος

25. ΚΑΣΤΑΝΩΝΑΣ

- 1) Καραγιάννης Ηλίας
- 2) Ρίζος Κων/νος

- 3) Ρίζος Λάμπρος
- 4) Σπυρίδων Βασίλειος
- 5) Βαλαούρα Πανωραία
- 1) Ρίζος Θεόδωρος
- 2) Τριανταφυλλίου Σπυρίδων

26. ΚΗΠΟΙ

- 1) Δέρβας Δημήτριος
- 2) Παππάς Αθανάσιος
- 3) Σταμούλης Αθανάσιος
- 4) Κουσιουρής Γεώργιος
- 5) Βλάχος Νικόλαος
- 1) Τσεκούρας Ιωάννης
- 2) Γκρουζίδης Γεώργιος

27. ΚΟΥΚΟΥΑΙ

- 1) Τσουμάνης Άρης
- 2) Ντέσκας Σπυρίδων
- 3) Τάγκας Χριστόδουλος
- 4) Ζήγος Κων/νος
- 5) Βακάμη Μαρία
- 1) Τάγκας Δημήτριος
- 2) Γόγολος Παναγιώτης

28. ΛΑΪΣΤΑ

- 1) Γρίβας Δημήτριος
- 2) Ρίζος Χρήστος
- 3) Γατσέλος Κων/νος
- 4) Τσουμάνης Βασίλειος
- 5) Καζούκας Χρήστος
- 1) Βαρτζόπουλος Ιωάννης
- 2) Πιτίνος Σπυρίδων

29. ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ

- 1) Παπαβασιλείου Χρυσόστομος
- 2) Πεζοδόμος Ιωάννης
- 3) Μητσιμάρης Βασίλειος
- 4) Μητσιμάρης Φίλιππος
- 5) Κογιάννη Γεωργία
- 1) Τζιώρας Σταύρος
- 2) Τσιμής Βασίλειος

30. ΛΥΓΓΙΑΔΕΣ

- 1) Λιούρης Γεώργιος
- 2) Χολέβας Γεώργιος
- 3) Χολέβας Τηλέμαχος
- 4) Παππάς Νικόλαος
- 5) Γεράκος Χαραλάμπος
- 1) Καραγιάννης Χριστόφορος
- 2) Γεράκος Δημήτριος

31. ΜΑΚΡΥΝΟ

- 1) Παππάς Νικόλαος
- 2) Ζάνος Μαθαίος
- 3) Βεζύρης Θεοφάνης
- 4) Χατζάβαλος Κων/νος
- 5) Φούκας Γεώργιος
- 1) Βεζύρης Φίλιππος
- 2) Φούκας Ελευθέριος

32. ΜΑΝΑΣΣΗ

- 1) Καραάς Νικόλαος
- 2) Ματσόπουλος Νικόλαος
- 3) Δούκας Απόστολος
- 4) Ματσόπουλος Γεώργιος
- 5) Κεραόπουλος Κων/νος
- 6) Λαδιάς Κων/νος
- 7) Τζιτίτης Βασίλειος

33. ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙ

- 1) Τσοφιάς Σωτήριος
- 2) Καραμπότσας Απόστολος
- 3) Κάλλος Γεώργιος
- 4) Χασιώτης Κων/νος

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ¹

Σύντομη αναφορά στη ζωή, τη δράση και το έργο του

Συγκεντρωθήκαμε σήμερα εδώ στο χωριό που γεννήθηκε και στον τόπο, ακριβώς, που άφησε την τελευταία του πνοή, το μεσημέρι της 17 Οκτώβρη του 1987, συγκεντρωθήκαμε με την ευκαιρία των εγκαινίων του

Πνευματικού Κέντρου που φέρει τ' όνομά του όλοι εμείς; Αρχές, χωριανοί, συμπατριώτες, φίλοι και θαυμαστές της πολύπλευρης, της πολυσύνθετης προσωπικότητας με το τόσο απλό και καλω- ευκαιρία των εγκαινίων του

του Κώστα Π. Λαζαρίδη, για να του αποδώσουμε τον ελάχιστο φόρο της τιμής και της ευγνωμοσύνης που του οφείλουμε, για τη μεγάλη του προσφορά στον τόπο του, στο Ζαγόρι μας.

Ασφαλώς δεν είναι ώρα για παρουσιάσεις, κρίσεις, εκτιμήσεις και αξιολογήσεις του έργου του. Τούτες οι στιγμές είναι ώρα μνήμης και τιμής. Με το να θυμόμαστε τον Κώστα Λαζαρίδη, τον τιμούμε. Κι όσο περισσότερο τον θυμόμαστε, τόσο περισσότε- ρο τον τιμούμε. Επιτρέψτε μου, λοιπόν, με γλώσσα αγάπης, με γλώσσα σεβασμού, να φέρω στο νου σας σύντομα λίγα στοιχεία από τη ζωή, τη δράση και το έργο του.

Γεννήθηκε εδώ στο Κουκούλι στα 1904, τέκνο του Παύλου Λαζαρίδη και της Μόσχως Παταγε- ωργίου από το Καπέσοβο. Ανα- τράφηκε, μαζί με την αδερφή του την Ευσέβεια, με περισσή αγάπη και φροντίδα από τη μάνα του, τη γιαγιά του Θεονίτσα —την εξαιρετική αυτή γυναίκα— και τον παππού του. Ο πατέρας του, ακολουθώντας την κοινή ζαγορί- σια μοίρα, ξενιτευόταν. Στην κα- τάλληλη ηλικία πάει στο δημοτι- κό σχολείο εδώ. Το τελειώνει και του στέλνουν στο σχολαρχείο, στη Βίτσα. Το παιδί «παίρνει τα γράμματα» και τελειώνει αρι- στούχος. Δεν ακολουθεί τον πα- τέρα του στα ταξίδια, αλλά με αποφασιστική γνώμη της γιαγιάς ο Κώστας πάει στο γυμνάσιο, στη Ζωσιμαία, στα Γιάννινα. Τό- τε χάνει τη μάνα του κι ο ρόλος της γιαγιάς για τα δυο ορφανά γίνεται διπλός. Τελειώνει το γυ- μνάσιο, φοιτά στο Μονοτάξιο Διδασκαλείο στα Γιάννινα και «βγαίνει» δάσκαλος το 1924. Υπηρετεί για λίγο στην Καλωτά, πηγαίνει στρατιώτης κι ύστερα εδώ στο Κουκούλι από το 1926 μέχρι τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια.

Πα ν' αναλογιστούμε το δα- σκαλίκι του εδώ, το σκηνικό εί- ναι στημένο: Το παλιό σχολείο, το καινούργιο πό'φτιαξε, ο scho- λικός κήπος με το έλατο και τις άσπρες πέτρες που χώριζαν τις βραγιές, η εκκλησιά, οι βρύσες, το μεσοχώρι με τον πλάτανο, το χωριό ολόκληρο. Κι αφήστε τη φαντασία σας να ζωντανέψει εκείνον τον καιρό. Μα πώτερο, ρωτήστε δίπλα σας τους Κουκου- λιώτες, που όλοι οι ώρμιοι απ' αυτούς ήταν μαθητές του κι έχουν να σας διηγηθούν ένα σω- ρό πράγματα. Για το πόσο καλά δίδασκε —γιατί ήταν άφταστος, ήταν μάγος στη διδασκαλία— πόσο γλυκά μιλούσε, πως τους διηγόταν τα παλιά, πως τους πα- ρακαλούσε να του φέρουν πα- ραμύθια, παλιές ιστορίες, παροι- μίες· να βρίσκουνε πολυκαιρι- σμένα χαρτιά με τη χαρακτηρισ- τική εκείνη γραφή, να του τα δείχνουνε και να τα φυλάνε σαν εικονίσματα· κι ακόμη παλιές ει- κόνες και φωτογραφίες, σχέδια και σχήματα σε χαρτιά, σε ξύλα και σε πέτρες κι άλλα λογής-λο- γιών κατάλοιπα έργων του λόγου και του χεριού, φτιαγμένα όλα από τους παλιούς με κέφι και με- ράκι, καταχωνιασμένα τώρα σε κάποια σεντούκια και ντουλάπια, ξεχασμένα σε κάποια γωνιά της θύμησης της γιαγιάς και του παπ- πού. Τέτοια δημιουργήματα έχετε πολλά να δείτε στις συλλογές του.

Διακόπτει το παιδευτικό του έργο εδώ δυο φορές. Την πρώτη για να παρακολουθήσει μαθήμα- τα ενός έτους στη Γεωργική Με- τεκπαίδευση στα Γιάννινα. Είναι γνωστή η αγάπη του για τη φύση κι έβλεπε τη γεωργία σαν παρά- γοντα οικονομικής και πολιτιστι- κής ανόδου των κατοίκων της υπαίθρου. Και το πρώτο του βι- βλίο είναι το «Περί του σχολικού κήπου», όπου εξετάζει το σχολι- κό κήπο —απαραίτητο τότε τμή- μα του σχολείου— σαν χώρο υποδειγματικής καλλιέργειας και τονίζει την παιδαγωγική του ση- μασία. Τη δεύτερη φορά (διακό- πτει) για να φοιτήσει για δυο χρόνια στη Μετεκπαίδευση των Διδασκάλων στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών παρακινημένος από τον ασίγαστο πόθο του για πνευ- ματικό —κι επαγγελματικό— ανέβασμα. Και γυρίζει ανανεω- μένος, φορτωμένος νέες παιδαγωγικές ιδέες, συστήματα, μεθόδους και προσοπτικές, θεμε- λωμένες επιστημονικά, με ευρύ- τερους τους ορίζοντές του για το έργο του δασκάλου, σαν παράγο-

1. Ομιλία που έγινε στο Κουκούλι, στις 12 Αυγούστου 1990, στα εγκαίνια του Πνευματικού Κέντρου «Κώστας Λαζαρίδης».

να γενικότερης ανόδου του τό- που και του λαού.

Την ίδια περίοδο —συγκεκρι- μένα το '35— γίνεται ο γάμος του με την όμορφη Πηνελόπη Γκούρη, κόρη του γνωστού Τσε- πελοβίτη εμπόρου Ανδρέα Γκού- ρη. Ο Κώστας κι η Λόπη αποτέ- λεσαν ένα ταιριαστό ζευγάρι, υπόδειγμα συζυγικής αγάπης και αφοσίωσης. Μαζί πορεύονται στη ζωή ταυτισμένοι ψυχικά· χαί- ρονται μαζί και συμπασχούν, αντιμετωπίζοντας ενωμένοι κάθε δύσκολη στιγμή, ενισχύοντας και παρηγορώντας ο ένας τον άλλο, αχώριστοι ως την ύστατη ώρα. Τώρα η κυρα-Λόπη μοναδικό προορισμό της έχει την πραγμα- τοποίηση της τελευταίας μεγάλης έγνοιας του συζύγου της: τη δια- τήρηση και προβολή του έργου του.

Ο Κώστας Λαζαρίδης εξακο- λουθεί, όπως είπαμε, να υπηρετεί εδώ στο Κουκούλι, μέχρι την απελευθέρωση, κάνοντας για κά- μποσο διάστημα και το γραμμα- τέα της Κοινότητας και παίρνο- ντας μέρος στην Εθνική Αντίστα- ση. Ύστερα θα τον συναντήσουμε να διδάσκει στην Παιδόπολη στα Γιάννινα και αναπληρωτή επιθε- ωρητή στο Παγώνι και στους Φι- λιάτες· έργο που άσκησε με πε- ρισή ευθύνη και υποδειγματικό τρόπο, δίνοντας έτσι το πρότυπο του επιθεωρητή — πάντα ήταν πρότυπο στις δουλειές του— κι αφήνοντας αλησμόνητες εντυπώ- σεις στους συνεργάτες του, που ακόμα έχουν να λένε για τις εξυ- πηρετήσεις, τη διακριτικότητα, το ενδιαφέρον, τις συμβουλές και τις υποδείξεις του με ύψος πα- τρικό, την καθοδηγήσή του την επιστημονική και πρακτική, τη συμπεριφορά, τη θέρη και την ανθρωπιά του.

Στο μεταξύ η άβυσσος έφρασε του για διαρκή άνοδο δεν τον αφήνει να ησυχάσει. Θέλει να γνωρίσει βαθιά και την τελευταία κατάκτηση της Παιδαγωγικής στα πιο καλά εργαστήριά της. Γι' αυτό μαθαίνει τη γαλλική γλώσ- σα, παίρνει διητή εκπαιδευτική άδεια χωρίς αποδοχές και πηγαί- νει στη Γενεύη, όπου φοιτά στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο «Ζαν Ζακ Ρουσσώ». Για τα δυο αυτά χρόνια, μου έλεγε λίγες μέρες προτού πεθάνει: —Ξέρεις, δε μου τα λογάρισα στην σύνταξη κι έχασα και τα υπηρετήσα.

Με εφόδια που πολύ λίγοι εκ- παιδευτικοί κατόρθωσαν ν' απο- χτήσουν, γυρίζει πάλι για λίγα χρόνια στο Κουκούλι και μετά στα Γιάννινα. Και συνεχίζει το

παιδευτικό του έργο ακούραστος, γεμάτος επιστήμη και διδάχος, πε- ριζήτης ομιλητής σε παιδαγω- γικά συνέδρια, σεμινάρια και διαλέξεις, μέχρι που βγήκε στη σύνταξη το 1962· αλλά και μετά.

Για να 'χετε όμως ολοκληρω- μένη την εικόνα του δασκάλου Λαζαρίδη, πρέπει ν' αναλογιστεί- τε και το αντίστοιχο συγγραφικό του έργο. Επιτρέψτε μου να προ- σθέσω και τοίτο, που παρόμοιό του αμφιβάλλω αν υπάρχει στην Ελλάδα: Τον τελευταίο, για τον προτελευταίο χρόνο της υπηρε- σίας του, σ' αυτή την ηλικία, ανέ- λαβε να διδάξει με πρότυπο τρό- πο στην πρώτη τάξη του Σχολει- ού που υπηρετούσε, με την ολική μέθοδο του Ντεκρολύ. Για να περνούν οι δάσκαλοι της περιφέ- ρειας, να βλέπουν και να παρα- δειγματίζονται.

Συνυφασμένη με τη δασκαλι- κή είναι και η συνδικαλιστική δράση του Κώστα Λαζαρίδη. Από τα πρώτα κιόλας χρόνια της σταδιοδρομίας του, γίνεται στέ- λεχος του δασκαλικού συνδικα- λισμού. Προτοστατεί σε αγώνες, εκλέγεται κατ' επανάληψη μέλος και πρόεδρος διοικητικών συμ- βουλίων δασκαλικών συλλόγων, αντιπρόσωπος στις γενικές συνε-λεύσεις του κλάδου και τελικά Γε- νικός Γραμματέας της Διδασκα- λικής Ομοσπονδίας. Ο συνδικα- λισμός για τον Κώστα Λαζαρίδη δεν είναι μόνο μέσο για την προ- ώθηση συντεχνιακών συμφερό- ντων, αλλά και όργανο πολύ- πλερης ανόδου της Εκπαιδευ- σης και του εργάτη της, ιδιαίτερα κοινωνικής και πνευματικής. Γι' αυτό ενισχύει τις προσπάθειες δημιουργίας βιβλιοθηκών από τους συλλόγους —κάτι που εδώ και εικοσιπέντε χρόνια έχει εγκα- ταλειφθεί— και με δική του έμπνευση κι ευθύνη κυκλοφορεί το «Επιστημονικό Βήμα του Δι- δασκάλου», περιοδικό ποιότητας, με 10-12 τεύχη το χρόνο, αριθμό που οι διάδοχοί του τον εξίσω- σαν τελευταία με τη μονάδα.

Και οι κοινωνικοί αγώνες δεν άφησαν αδιάφορο τον Κώστα Λαζαρίδη. Ενίσχυε και συμπαρα- στεκόταν σε κάθε αξιόλογη προ- σπάθεια ανόδου της κοινωνίας γενικά, ή κοινωνικών ομάδων ει- δικότερα. Εξχωριστή όμως ήταν η συμβολή του στην καταπολέμη- ση του αναλφαριθμητισμού. Αυτός έγραψε το βιβλίο «Πως να μαθαί- νουμε γράμματα σ' όσους δεν ξέ- ρουν», που εξέδωσε ο «Σύνδε- σμος για τα δικαιώματα της γυ-

ναίκας». Εδώ εντάσσουμε και τους αγώνες του για την απόδο- ση στους παλιούς ιδιοκτήτες τους των δασών, λόγω της γενι- κότερης σημασίας τους για την επιβίωση των πληθυσμών των ορεινών περιοχών της πατρίδας μας, αλλά και του ίδιου του δά- σους. Και ο συνειρμός ανακαλεί στη μνήμη έναν άλλο αγωνιστή Ζαγορίσιο και στενό φίλο του Κώστα, το Βασίλη το Φανίτσιο.

Με τη συνταξιοδότησή του το 1962 ο Κώστας Λαζαρίδης απε- λευθερώνεται από τις επαγγελμα- τικές υποχρεώσεις. Έτσι μπορεί ν' ασχοληθεί, ή, πιο σωστά, ν' αφοσιωθεί μέχρι το θάνατό του στο δεύτερο μεγάλο καμήλο του, το Ζαγόρι. Η περίοδος αυτή εί- ναι η πιο παραγωγική και η πιο σημαντική για το Ζαγόρι. Τα δα- σκαλικά του απασχολούν όλο και λιγότερο. Όχι βέβαια από αδια- φορία —αν ήταν ποτέ δυνατό ν' αδιαφορήσει ο Κώστας Λαζαρί- δης για κάτι που έδωσε σ' αυτό τη μισή ζωή του. Απλούστατα, τα δασκαλικά, που κατείχαν την πρώτη θέση 37 ολόκληρα χρόνια, αποσύρονται τώρα από το προ- σκήνιο των ασχολιών του. Πάντα όμως ρωτάει για τα νέα κάθε φο- ρά εκπαιδευτικά μέτρα, την πο- ρεία του δασκαλικού συνδικαλι- σμού, συζητεί και τα δυο με νε- ότερους συναδέλφους, τα σχολιά- ζει. Για να κάνει τη συγκλονιστι- κή εκείνη εμφάνιση στο παιδαγω- γικό Σεμινάριο στα Γιάννινα το καλοκαίρι του '66 — Σεμινάριο που είχε οργανώσει ένας άλλος εξαίρετος συναδελφός, γαμπρός Ζαγορίσιος, που θρηνήσαμε πρό- σφατα, ο Βαγγέλης Φαρμάκης, πρόεδρος τότε του Διδασκαλικού Συλλόγου Ιωαννίνων.

Την πρώτη, λοιπόν, και κυ- ρίαρχη θέση στη ζωή του παίρνει τώρα, όπως είπαμε, η υπηρετήση του δεύτερου μεγάλου πάθους της ζωής του, του Ζαγορίου. Όλα όσα χρόνια είχε αποθησαυρίσει —είχε κιόλας δώσει σημαντικά δείγματα του θησαυρού του— θ' αρχίσουν ν' αποκαλύπτονται το ένα μετά το άλλο μ' επιταχυνό- μενο ρυθμό, συμπληρωμένα κι ελεγμένα από νεότερες έρευνες. Μα κι άλλα πράγματα, φαινόμε- να και γεγονότα της Ζαγορίας φθούς και ζωής θ' αποτελέσουν αντικείμενο του ενδιαφέροντός του.

Μένει πια μόνιμα στο Κου- κούλι. Στα Γιάννινα και στην Αθήνα κατεβαίνει για 2-3 μήνες το χειμώνα. Ανανεώνει τις γνω- ριμίες του κι αποκτά νέες, γιατί

πολλοί τώρα θέλουν να τον γνω- ρίσουν. Συλλέγει χρήσιμες πλη- ροφορίες για τις έρευνές του, ξε- μεροβραδιάζεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη κι αλλού αντιγράφο- ντας και φωτοτυπώντας και το παραμικρό που αναφέρεται στο Ζαγόρι. Τίποτε για το Λαζαρίδη δεν είναι άχρηστο.

Με ορμητήριο το σπίτι του εδώ, θα ξαναπάει δρόμους γνώ- ριμους από τα νιάτα του, θα επι- σκεφτεί χωριά και τοποθεσίες, εκκλησιές, μοναστήρια και ξεκα- κλήσια, κόνισματα και γεφύρια. Θα σκύψει πάνω από κάθε πέτρα πελεκημένη, από κάθε περιγραφή να μάθει το μυστικό της, από κά- θε σκαλιστό ξύλο και ζωγραφιά. Θα τ' αποτυπώσει όλα με την παλιά μικρή φωτογραφική του μηχανή. Θα ξεσκαλίσει σεντούκια και ντουλάπια, σκαλοφρύδες και ράφια ν' ανακαλύψει παλιά έγ- γραφα, διαθήκες και προκουσμή- φωνα, πωλητήρια και αποδείξεις, μισθωτήρια και συμβόλαια, γράμματα ξενιτεμένων, κώδικες κι ό,τι άλλο γραπτό της κοινω- νικής ζωής του παλιού Ζαγορίου. Θα μιλήσει με γέροντες και γριές, θ' αναμνησθούνε μαζί την παλιά όμορφη ζωή των χωριών μας. Θα τα καταγράψει όλα στο χαρτί με το χέρι και στο μαγνητόφωνό του σε πενήντα μία ταινίες. Ακόμα και τα κουνούτσια των κοπα- διών που ανεβαίνουν στη Γκου- βοσίτσα και τις τρύλιες των αη- δονιών τις γλυκές νυχτιές του Μάη, χώρα τα τραγούδια και τα γλέντια. Θα προσεγγίσει, ακόμη, μ' ευλάβεια το έργο αξιολογών Ζαγορίσιων· προσωπικοτήτων που παρελθόντες, θα το φωτίσει, θα το κρίνει, θα το αξιολογήσει — και θα το παρουσιάσει.

Από μεγάλη αγάπη για τη φύ- ση του τόπου του θ' ανεβοκατε- βαίνει συχνά τις χαράδες του Βίκου και του Σιλλάτου, παρά τα χρόνια και την καρδιά του. Θα σκαρφαλώνει σε ζωνάρια και ρωγιές με το βοτανολογικό του και τ' άλλα σύνεργα και, σαν παλιός βικογιατρός, θα μαζεύει κάθε κλαρί και βότανο, κάθε λου- λούδι και χορτάρι. Ύστερα στο σπίτι του θα τα διαλέγει, θα τα ταξινομεί κατά οικογένειες και είδη. Θα τα ντύνει στο σελλοφάν και θα τα τοποθετεί στα 144 κου- τιά προσπαθώντας πάντα να συ- μπληρώσει ό,τι λείπει. Έτσι δη- μιουργείται σιγά-σιγά η θαυμα- στή βοτανική συλλογή του. Για τα βότανά του θ' αφιερώνει πολλές σελίδες των γραπτών του, θ' αγο- ράσει σχετικά βιβλία, γαλλικά κι

αγγλικά, θα επισκεφτεί μουσεία, θα μιλήσει και θ' αλληλογραφήσει με ειδικούς επιστήμονες.

Όλη αυτή η ποικίλη δραστηριότητα μετουσιώνεται σε γραπτό λόγο και χρόνο με το χρόνο δημιουργείται η «Μικρή Ζαγορίσια Βιβλιοθήκη» με τα 36 βιβλία της. Τα βιβλία του ο Κώστας Λαζαρίδης δεν τα πουλάει, τα χαρίζει. Ο Φρίξος Τζιόβας τα μετράει σε 76. Κατατάσσοντάς τα χοντρικά, βρίσκουμε: 7 που αναφέρονται σε εκπαιδευτικά θέματα, 35 σε ιστορικά και βιογραφίες, 15 σε τόπους, χωριά και κτίσματα, 5 σε λαογραφικά, 3 σε πολιτικά και τα υπόλοιπα σε διάφορα άλλα θέματα, ζαγοριακά τα περισσότερα.

Παράλληλα με τη «Μικρή» ονειρεύεται και τη «Μεγάλη Ζαγορίσια Βιβλιοθήκη». Συγκεντρώνει γι' αυτό κάθε βιβλίο, κάθε αξιόλογο δημοσίευμα για το Ζαγόρι. Κι είναι το όνειρό του μια μεγάλη ανάγκη.

Όλο αυτό το διάστημα των εικοσιπέντε χρόνων, το σπίτι του γίνεται προσκύνημα. Καθημερινά σχεδόν κάποιος επισκέπτης, Ζαγορίσιος, Έλληνας ή ξένος, θα διαβεί το κατώφλι της εξώπορτας, για να συναντήσει τον αναχωρητή του Κουκουλιού, τη ζώσα ιστορία του Ζαγοριού ή, όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Γιάννης Νικολαΐδης, «τη συνείδηση του Ζαγοριού σε καθημερινή εγρήγορση». Για να πληροφορηθεί, να κατατοπιστεί, να καθοδηγηθεί στην επιθυμία του να γνωρίσει το Ζαγόρι. Κι ο Λαζαρίδης πρόθυμα θ' ανταποκριθεί θυσιάζοντας πολύτιμο δικό του χρόνο. Δε θά 'ναι δα και λίγες οι φορές, που ο επισκέπτης θα δεχτεί και τη ζεστή φιλοξενία του ζευγαριού.

Πολλοί επισκέπτες, φεύγοντας από το Ζαγόρι, θα ξαναπεράσουν από το σπίτι του να τον ευχαριστήσουν, να συζητήσουν μαζί του τις εντυπώσεις τους. Κάποιοι θα του στείλουν ένα ευχαριστήριο γράμμα κι αυτός θα τους απαντήσει. Θα συνεχιστεί έτσι πυκνή η αλληλογραφία με αξιόλογους ανθρώπους. Άλλοι θα τους στείλουν βιβλία τους —όποιας λογής βιβλία— κι ο Κώστας θα τους απαντήσει με μια κριτική —πάντα ενθαρρυντική, πάντα επαινετική— σ' εφημερίδα ή περιοδικό. Θα μιλούν και τα βιβλία αυτά

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Σύντομη αναφορά στη ζωή, τη δράση και το έργο του

πλάι σ' εκείνα, που με τόσες στερήσεις είχε όλα του τα χρόνια προμηθευτεί. Για να μεγαλώσει η βιβλιοθήκη του και να ξεπεράσει τους πέντε χιλιάδες τόμους. Για τα περισσότερα βιβλία του θα συντάξει κατάλογο μ' όλα τα βιβλιογραφικά στοιχεία.

Συγχρόνως πρόθυμα συμμετέχει —και χαίρεται τη συμμετοχή του— σε κάθε κοινή προσπάθεια για τη διατήρηση και την ανάπτυξη της φύσης και της ζωής του Ζαγοριού κι όλης της Ελλάδας. Τον συναντούμε στο «Ανοιχτό Σχολείο» του Κέντρου Ερευνών Ζαγοριού, στις συγκεντρώσεις των Οικολόγων, στην Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών, στο Πανελλήνιο Λαογραφικό Συνέδριο, στα Γιάννινα, ισότιμο με τα μεγάλα ονόματα της Ελληνικής Λαογραφίας.

Είναι αλήθεια πως παθιασμένος νοσταλγός της ζωής του Ζαγοριού, που έντονα είχε βιώσει στα χρόνια της νιότης του, έπλαθε για κάμποσο καιρό το όνειρο της αναστάσεώς της. Μα καθώς έβλεπε πως το Ζαγόρι, αντί να ζωντανεύει, έφθινε, ο τόπος του εγκαταλείπεται, τα χωριά αραίωναν, τα σπίτια ρήμαζαν και πέφταν, απογοητεύτηκε. Κι οι Σαρακατσαναίοι, που τους είχε μάθει γράμματα τα καλοκαίρια στα κονάκια τους, όταν ακόμα ήταν μαθητής στο γυμνάσιο, οι Σαρακατσαναίοι, η τελευταία του ελπίδα, δεν ήταν δυνατό ν' αποτελέσουν εξαίρεση.

Όμως όσο κι αν ξέπεσε το παλιό Ζαγόρι και λιγότεψαν οι κάτοικοί του, όπως συμβαίνει μ' όλες τις ορεινές περιοχές της Πατρίδας μας, η ζωή δεν μπορεί ποτέ να ορθήσει. Αλλά θα συνεχίσει την πορεία της με νέες μορφές, αυτές που θα επιβάλουν οι σύγχρονοι συνθήκες κι οι απαιτήσεις των καιρών. Από τούτη την αλήθεια γεννιέται η ανάγκη, από τη μια μεριά, της διάσωσης των γνήσιων και γόνιμων στοιχείων του έndoξου ζαγοριακού παρελθόντος, όπως είναι δυνατόν ακόμη να διασωθούν. Κι από την άλλη της σχηματοποίησης και του σχεδιασμού του ζαγοριακού μέ-

λλοντος, όπως το θέλουν οι καιροί, μέσα στο οποίο να ανταχθούν δημιουργικά τα στοιχεία του παρελθόντος, για να διατηρηθεί η συνέχεια κι η ιδιομορφία της ζαγοριακής οντότητας.

Για το λόγο αυτό συγκροτείται στα Γιάννινα μια ομάδα συμπατριωτών με τις ίδιες ανησυχίες και τα ίδια οράματα, που ιδρύει την «Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ζαγοριού» κι εκδίδει το περιοδικό το «Ζαγόρι μας». Όλοι οι εταίροι τον παρακαλούν ν' αναλάβει την προεδρία κι ο Κώστας Λαζαρίδης γίνεται «η ψυχή του περιοδικού», όπως λέει πάλι ο Γιάννης Νικολαΐδης. Διαλέγει την ύλη του, φροντίζει για την εκτύπωσή του μαζί με τον Κίμωνά τον Κυριαζή, το τροφοδοτεί συνεχώς με κείμενά του, σχεδόν σε κάθε τεύχος του.

Κι ως το θάνατό του —που ήρθε τόσο αναπάντεχα, μα τόσο όμορφα, όπως ακριβώς ήθελε: «μια και κάτω»— ως την τελευταία στιγμή της ζωής του συνεχίζει τον αγώνα του για το Ζαγόρι ακαταπόνητος, προσπαθώντας να πείσει τις Αρχές να βοηθήσουν, τους νέους ν' αγαπήσουν, να πονέσουν τον τόπο τους.

Για τη μεγάλη του προσφορά τιμήθηκε εν ζωή από το Δήμο Ιωαννίνων σε ειδική τελετή, επαινέθηκε δυο φορές από την Ακαδημία Αθηνών, παρασημοφορήθηκε με τον Αργυρό Σταυρό του Φοίνικα και του Απονεμήθηκαν πολλές άλλες τιμητικές διακρίσεις.

Όσο περνούν τα χρόνια, όσο προχωρούν τα γηρατειά —συγχωρείστε μου την επιστοφή— μια έγνοια όλο και φουντώνει στην ψυχή του Κώστα Λαζαρίδη. Τι θ' απογίνοντα όλα αυτά, που με τόσο κόπο μια ζωή ολόκληρη, σαν το μυμήγκι, μάζευε κι αποθησαύριζε; Δεν θα 'τανε κρίμα να χαθούν, απώλεια για το Ζαγόρι, για την Ήπειρο, για την Ελλάδα όλη ανυπολόγιστη να σκορπιστούν, σαν τα ξερά φύλλα που τα παρασέρνει ο βορριάς; Πολλές σκέψεις περνούν από το νου του, πολλές λύσεις μελετάει. Κι αποφασί-

ζει κάνοντας την καλύτερη επιλογή. Απευθύνεται στη Ριζάρειο Εκκλησιαστική Σχολή, το μεγάλο ζαγορίσιο κληροδότημα —και σέμνωμα— που ανταποκρίνεται στο αίτημά του. Της δωρίζει τα βιβλία του, τις συλλογές του, τα χειρόγραφα του μαζί και το παλιό του σπίτι εδώ, για να συγκεντρωθούν όλα μέσα. Γίνονται τα συμβόλαια κι ο Κώστας δεν βλέπει την ώρα ν' αρχίσουν οι εργασίες. Ενώ ταχτοποιεί το υλικό του, καταγράφει τα βιβλία του, ξεοδεύει κιόλας για την επισκευή του σπιτιού. Κάποιες όμως καθυστερήσεις, που οφείλονται σε γραφειοκρατικούς κυρίως λόγους, και περισσότερο κάποιες ανεύθυνες φημολογίες που κυκλοφορούν, χωρίς ίσως υστεροβουλία μα οπωσδήποτε χωρίς περίσκεψη, τον κάνουν ν' ανησυχεί. Ευτυχώς κι αυτά περνούν και την παραμονή του θανάτου του βλέπει να γίνεται η καλή αρχή. Φτάνουν τα μεταλλικά ράφια κι ο ίδιος γεμάτος χαρά βοηθάει στη μεταφορά τους και κουράζεται. Το Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης» αρχίζει πια να παίρνει σάρκα και οστά.

Δεν ξέρω αν τα ισχνά ερεθίσματα, με τα οποία προσπάθησα να κεντρίσω το νου και τη μνήμη σας, στάθηκαν ικανά να σας βοηθήσουν ν' αναστάσετε στη συνείδησή σας, έστω κι αχνά, τον Κώστα Λαζαρίδη. Κι όσοι τυχόν δεν τον γνωρίζετε, να πληροφορηθείτε κάτι γι' αυτόν. Στα όσα ανέφερα επιτρέψτε μου να προσθέσω και κάποια ξένα λόγια: τα λόγια του λογιστή της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Οικονομική, που υπηρέτησε εκεί πολλά χρόνια και γνώρισε όλους τους ηγέτες του δασκαλικού συνδικαλισμού της μεταπολεμικής περιόδου.

Στην ανθρωπιά κανέναν σαν τον κύριο Λαζαρίδη! Μα ό,τι δεν κατάφερε ο ισχνός λόγος μου, θα το κατορθώσει σίγουρα η επίσημη μας στο Πνευματικό Κέντρο. Εκεί, με το νου και την καρδιά μας, θα δούμε τον Κώστα Λαζαρίδη να μας περιμένει με το μόνιμο γλυκό χαμόγέλο του, να μας ξαναγίνει, να μας δείξει τους κόπους του, να μας μιλήσει, να μας κάνει ν' αγαπήσουμε το Κουκούλι του, το Ζαγόρι του, το Ζαγόρι μας.

ΒΥΡΩΝ ΒΑΡΩΚΑΣ

ΙΔΡΥΣΗ ΕΚΤΡΟΦΕΙΟΥ ΘΗΡΑΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Δημοσιεύουμε το υπόμνημα του Κυνηγετικού Συλλόγου Ιωαννίνων προς το Υπουργείο Γεωργίας, που κοινοποιήθηκε και σε μας.

«Κύριε Υπουργέ, Από το Αρμόδιο Τμήμα του Υπουργείου σας (Δ/ση Θηραματοπονίας-Ιχθυοπονίας-Λιβαδοπονίας-Τμήμα ΙΙ) έγινε πριν από τρία χρόνια η σχετική προεργασία για τη δημιουργία εκτροφείου θηραμάτων και ειδικότερα εκτροφείου αγριοχοίρων σε περιοχή των Κοινοτήτων Κήπων και Νεγάδων Ζαγοριού Ιωαννίνων και συγκεκριμένα:

1. Επιλέχτηκε η κατάλληλη τοποθεσία συνολικής εκτάσεως 5.000 στρεμμάτων περίπου.
2. Ζητήθηκε από τις παραπάνω Κοινότητες η παραχώρηση της εκτάσεως για εκμετάλλευση.
3. Τα Κοινοτικά Συμβούλια Κήπων και Νεγάδων με αποφάσεις των παραχώρησαν την έκταση για τη δημιουργία του εκτροφείου.

4. Στη συνέχεια το Αρμόδιο Τμήμα του Υπουργείου σας με το 86506 /3893/21-10-88 έγγραφό του ζήτησε από τις παραπάνω Κοινότητες να παραχωρηθεί η έκταση για 50 χρόνια και επί πλέον, για λόγους ορθολογικής διαχείρισης της υπό ίδρυσης μονάδος, να μη γίνονται υλοτομίες στο δάσος σύμφωνα με την ισχύουσα διαχειριστική έκθεση, αλλά με ειδικό σχέδιο που θα συνταχθεί και θα βασίζεται στην οικολογία των αγριοχοίρων.

5. Οι Κοινότητες με τις υπ' αριθ. 31 και 37/6-11-1988 αποφάσεις των δέ-

χτηκαν τους όρους που αναφέρονται στο ανωτέρω έγγραφο του Υπουργείου σας, δηλαδή παρεχώρησαν την έκταση για 50 χρόνια και παραιτήθηκαν του δικαιώματος υλοτομίας του δάσους.

6. Η Νομική Υπηρεσία του Υπουργείου σας, στην οποία υποβλήθηκαν οι τίτλοι κυριότητας, αποφάνθηκε ότι δεν υπάρχει κώλυμα για την υπογραφή των συμβολαίων μεταξύ Δημοσίου και Κοινοτήτων και

7. Από το Δασαρχείο Ιωαννίνων έγινε και η σχετική μελέτη για την περιφράξη της εκτάσεως.

Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, όλα ήσαν έτοιμα για την έγκριση και υπογραφή της σχετικής απόφασης ιδρύσεως του εκτροφείου. Ο κ. Παπαευαγγέλου, υπεύθυνος του 2ου Τμήματος της Δ/σεως Θηραματοπονίας - Ιχθυοπονίας - Λιβαδοπονίας, ο οποίος χειρίζεται την υπόθεση, μας δήλωσε τον περασμένο χρόνο ότι λόγω των επικρατούντων πολιτικών συνθηκών και των εν συνεχεία αλλεπαλήλων εκλογικών αναμετρήσεων αδυνατούσε να προωθήσει το θέμα, διαβεβαίωσε όμως τόσο το Σύλλογό μας όσο και τις Κοινότητες Κήπων και Νεγάδων ότι θα προωθήσει το θέμα αμέσως μετά τις εκλογές της 8ης Απριλίου 1990.

Όμως όπως παραδόξως πληροφορούμεθα, από το έγγραφό σας αριθ. 86567/4167/15-10-90 προς τη Βουλή των Ελλήνων, ότι αναζητείται Δημόσια έκταση για τη δημιουργία του εκτροφείου με το αιτιολογικό ότι περιορίζεται

σημαντικά η απόληψη του λήμματος του δάσους των Κοινοτήτων αφ' ενός και αφετέρου ότι η επένδυση 200 περίπου εκατομμυρίων σε μη Δημόσια έκταση επηρεάζουν αρνητικά τη λύση του προβλήματος.

Κύριε Υπουργέ, Εξ' όσων γνωρίζουμε στη χώρα μας υπάρχει ένα μόνο εκτροφείο αγριοχοίρων το της Φλωρίνης. Το εκτροφείο αυτό δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις ανάγκες μας για εμπλουτισμό των περιοχών μας.

Θα γνωρίζετε ασφαλώς Κύριε Υπουργέ ότι οι περιοχές Ζαγοριού-Κονίτης και Πωγωνίου του Νομού Ιωαννίνων είναι από τους καλύτερους βιότοπους της χώρας μας και ιδιαίτερα για το αγριογούρουνο. Έχουν εξαιρετικά κυνηγώτοπια που προσελκύουν κυνηγούς απ' όλη τη Νοτιοδυτική Ελλάδα. Τούτο έχει ως συνέπεια την αισθητή μείωση του θηράματος, που χρόνο με το χρόνο τείνει να εξαφανισθεί.

Ο Σύλλογός μας στην προσπάθειά του να περισώσει το είδος απελευθέρωσε πέρυσι 50 αγριογούρουνα που με πολύ κόπο εισήγαγε από τη Βουλγαρία. Τούτο όμως, η εισαγωγή αγριοχοίρων, δεν είναι εύκολο να συνεχισθεί διότι και δαπανηρό είναι (2.800.000 κόστισε η εισαγωγή) και επίπλοκο και το βασικότερο είναι ότι δεν λύεται το πρόβλημα με εισαγωγές. Απαιτείται μόνιμη λύση του προβλήματος κι αυτό θα επιτευχθεί μόνο με τη δημιουργία του εκτροφείου.

Όπως προκύπτει και από το ανωτέρω έγγραφό

σας προς τη Βουλή των Ελλήνων η επιλεγείσα έκταση στην περιοχή των Κοινοτήτων Κήπων και Νεγάδων έχει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τη δημιουργία του εκτροφείου. Η αναζήτηση δημόσιας δασικής έκτασης για τον ίδιο σκοπό πιστεύουμε ότι θα έχει ως συνέπεια την καθυστέρηση προώθησης του θέματος και μόνο, επειδή στην περιοχή μας δεν υπάρχει τέτοια έκταση. Τούτο άλλωστε μπορείτε να το πληροφορηθείτε και από της εδώ Δασικές Υπηρεσίες σας.

Κύριε Υπουργέ,

Το αίτημα για τη δημιουργία εκτροφείου στην περιοχή μας είναι πολύ παλιό. Όμως τώρα είναι επιτακτική η ανάγκη δημιουργίας του.

Σημειώνουμε δε ότι η δημιουργία του εκτροφείου δεν θα συμβάλλει μόνο στη διάσωση των θηραμάτων, θα συμβάλλει σημαντικά και στην ανάπτυξη εσωτερικού χειμερινού τουρισμού με όλα τα γνωστά οφέλη για τον επιχειρηματικό κόσμο της περιοχής μας.

Ο Σύλλογός μας που αριθμεί 6.000 μέλη, οι Κοινότητες Κήπων και Νεγάδων, αλλά και οι κάτοικοι των 44 Κοινοτήτων της περιοχής Ζαγοριού παρακολουθούν με εύλογο ενδιαφέρον την εξέλιξη της υποθέσεως και ευελπιστούν ότι θα κατανοήσετε το δίκαιο του αιτήματος και θα δώσετε την πρόπουσα λύση.

Εντολή Διοικ. Συμβουλίου

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ευάγγελος Ράτσικας
Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Παναγ. Σκαμαντζούρας

ΠΡΟΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

ΙΩΑΝΝΗ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

(Αποσπάσματα)

- Από το νέο βιβλίο του κ. Ιωαν. Ν. Νικολαΐδη, που θα κυκλοφορήσει το 1991, δημοσιεύονται σε συνέχειες, αποσπάσματα.

Το φθινόπωρο του 1936 έγινε η παρθενική μου μύηση στη ζωή του σχολείου και το έργο των δασκάλων. Παρακολούθησα ένα συνέδριο που οργάνωσε ο επιθεωρητής Ζαγορίου Ευριπίδης Κωνσταντόπουλος, στα Κάτω Σουνδενά. Ήταν ένα καλά οργανωμένο συνέδριο, με πολλούς συνέδρους, έσφυζε τότε το Ζαγόρι από ζωή και τα σχολεία από δασκάλους, δασκαλομάνα ο τόπος, έβγαζε καλούς δασκάλους, πολλοί απ' αυτούς ξεχώρισαν, μερικοί έγιναν και επιθεωρητές, μεγάλη διάκριση τότε. Στη διάρκεια των εργασιών του συνεδρίου διατύπωσα μερικές κρίσεις που προσέχτηκαν. Ταχυγράφος καθώς ήμουν και έχοντας διαμορφώσει ένα είδος δικής μου στενογραφίας, από την εποχή της φοίτησής μου στο Διδασκαλείο, κράτησα πρακτικά του συνεδρίου μ' όλες τις λεπτομέρειες. Ο επιθεωρητής έμεινε κατάπληκτος όταν τα παρουσίασα, οι επίσημοι πρακτικογράφοι ελάχιστα είχαν κατορθώσει να συγκρατήσουν. «Πού έμαθες στενογραφία;», θέλησε να μάθει. «Πουθενά», απάντησα, είμαι ταχυγράφος και επενόησα ένα δικό μου τρόπο σύντομης γραφής. «Θα μπορούσα να σε βοηθήσω σε τίποτα;» ρώτησε πάλι ο επιθεωρητής. «Ναί, ήθελα να μου δώσετε την άδεια να διδάξω στο σχολείο της Βίτσας, και να πειραματιστώ στη μέθοδο DECROLY, στην πρώτη τάξη του». Δέχτηκε πρόθυμα και εκτίμησε την πρόθεσή μου. Είπε στο βοηθό του να δακτυλογραφήσει το χαρτί της άδειας και με παρεκάλεσε να του γνωρίσω τα αποτελέσματα της προσπάθειας.

Η σχολική χρονιά 1936-1937, μου επιφύλασσε στιγμές πρωτόγνωρες. Ύστερα από μια δεκαετία σπουδών στα Γιάννινα, έζησα έναν ολόκληρο χειμώνα στο χωριό, ξαναγυρνούσα στα βήματα των παιδικών μου χρόνων, απόκτησα νέες εμπειρίες, άντρας πια έτοιμος να ριχτώ στη βιοπάλη, με φιλοδοξίες θεμιτές σε κάθε νέο άνθρωπο, οι δυσκολίες δεν με φόβιζαν. Εξάλλου γι' αυτό είχα ζητήσει να διοριστώ μακρινά από την Ήπειρο, αν και ήμουν σίγουρος πως θ' αντιμετώπιζα περισσότερα προβλήματα.

Στο σχολείο η ζωή ήταν ενδιαφέρουσα. Ανέλαβα την πρώτη τάξη και τα μαθήματα αριθμητικής και γραμματικής στις ανώτερες. Την εποχή εκείνη είχε εισβάλλει σαν επιδημία στο χώρο της Δημοτικής Εκπαίδευσης το «Σχολείο Εργασίας» και η «Μέθοδος Ντεκρολύ», που δεινοπάθησε στα χέρια πολλών. Δάσκαλοι, από τους πιο μορφωμένους, αλλά και επιθεωρητές είχαν προσβληθεί από την «αρρώστεια» που αποτελούσε και τα κύρια θέματα των συνεδρίων τους. Δεν καταδικάζω τις αρχές του «Σχολείου Εργασίας» ούτε της «Μεθόδου Ντεκρολύ», αλλά τον τρόπο με τον οποίο καταβαλλόταν προσπάθεια να κυριαρχήσουν στη δημοτική εκπαίδευση, χωρίς να υπάρχει γι' αυτό η κατάλληλη υποδομή, κτιριακή, οργάνων και

κατάρτισης προσωπικού. Έτσι με την υπάρχουσα κατάσταση και στα χέρια ανίδεων, όλα αυτά κατάντησαν αστειότητες με σοβαρές επιπτώσεις στο έργο του σχολείου. Θυμάμαι τώρα ένα αυθεντικό περιστατικό της εποχής. Ο Κωνσταντόπουλος την προηγούμενη χρονιά είχε οργανώσει γενικό συνέδριο στα Γιάννινα με κύριο θέμα το «Σχολείο εργασίας». Οι ηλικιωμένοι δάσκαλοι, τριτοβάθμιοι οι περισσότεροι, που δεν καταλάβαιναν τίποτα από τις ανακοινώσεις των συνεδρίων, αγωνιούσαν πότε να τελειώσει το συνέδριο για να απαλλαγούν απ' αυτό. Μεταξύ των συνεδρίων ήταν κι' ο θεός μου, ο Δημ. Γούσιας, τριτοβάθμιος, που αποτελούσε εξαίρεση για την κατηγορία αυτή των δασκάλων, γιατί κατέβαλε φιλότιμες προσπάθειες και εργαζόταν σκληρά για να εφαρμόσει και στο σχολείο του μερικές από τις νέες αρχές. Το βράδυ της μέρας που τελείωσε το συνέδριο, ο θεός πέρασε από το χάνι του Βρόσγουν, αναζητώντας κάποιον. Στο εστιατόριο διασκέδαζε συνάδελφός του από το Τσεπέλοβο, ονομαστός γλεντζές. Τον συνόδευσαν και ένα «τακίμι» οργανα στο τραπέζι του, κι' όταν έμπαινε ο θεός βρισκόταν σε μεγάλη ευθυμία. Τον κάθισε να καθίσει, να πιουν ένα κρασί, και διέταξε τα όργανα να βαρέσουν ένα μοιρολόγι. Ηπειρώτικο. Ο Τσεπελοβίτης είχε βάλει το κλαρίνο στ' αυτό του και είχε μεταρσιωθεί από τους ήχους του. Όταν τελείωσε το μοιρολόι ρωτάει το Γούσια: «Σου άρεσε;», «Θαυμάσιο» απάντησε αυτός. «Ε, σύρε (πήγαινε) αύριο στον Κωνσταντόπουλο να του πεις πως τούτο είναι το «Σχολείο εργασίας» κι' όχι εκείνα που τσαμπουνάει αυτός».

Ρίχτηκα στη δουλειά με την ορμή της νιότης που πιστεύει πως ανακαλύπτει τον κόσμο. Πάλεψα σκληρά για να συνταιριάσω τη γνώση της μαθητείας με τις απαιτήσεις της νέας μεθόδου, που δεν ήταν λίγες. Ο αγώνας κράτησε μήνες, όμως τ' αποτελέσματα δεν ήταν εκείνα που περίμενα. Μπορεί να έφταιγα ο ίδιος, που δεν είχα μελετήσει σωστά τις αρχές της νέας μεθόδου ή γιατί έκανα αποκλίσεις κατά την εφαρμογή της, σύμφωνα με τις εμπνεύσεις μου. Μπορεί να είχε και η μέθοδος τις αδυναμίες της, που σχετίζονται με τις εφαρμογές σε έμπνηχο υλικό διαφορετικό από εκείνο που πρωτοχρησιμοποιήθηκε. Ό,τι και να συνέβαινε, η προσπάθεια απέτυχε. Το παραδέχτηκα έντιμα, άφησα τους πειραματισμούς και ξαναγύρισα στην παλιά μέθοδο κι' έτσι μπόρεσαν τα παιδιά να διαβάσουν. Ήταν μια εμπειρία που με πίκρανε, με δίδαξε και αργότερα θα με βοηθούσε στο έργο μου. Στον επιθεωρητή έστειλα τεκμηριωμένη έκθεση, κι' αυτό εκτιμήθηκε πάλι, άσχετα αν ο προϊστάμενος περίμενε ένα καλό αποτέλεσμα, γιατί ήταν κι' αυτός οπαδός της μεθόδου.

★ Ελληνική μετριά, Αθήνα 1986.

★ Π. Νόβας Σχολία Πατριανός, Αθήνα.

★ Αντιγόνη Σοφοκλέους (εισαγωγή, σχόλια, ανάλυση, διορθώσεις, μετριά υπέγραψα), Αθήνα 1987.

★ Διορθωτικά εις Πένδαρον και Σοφοκλέα, Αθήνα.

★ Διορθωτικά εις Πένδαρον και Σοφοκλέα, Αθήνα.

ΣΙΜΟΣ ΚΩΣΤΙΑΣ

Καταστηματούχος από τους Ασπασγγέλους (Δοθρά)

Βιβλίο του:

★ Πρώτες φλόγες, Κάρο 1940.

★ Ελληνική γη, Κάρο 1952.

★ Αμάρτωλες, Κάρο 1955.

★ Σκληρή πορεία, Κάρο 1959.

★ Παρασκευάσματα, Κάρο 1961.

★ Πυρρινό σταυρόβραχο, Κάρο 1977.

★ Εκείνα τα όνειρα, Αθήνα 1989.

★ Βιβλίο του:

★ ΣΟΥΡΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
Διαγράφος από την Αρίστη (Αρταίστα)

Βιβλίο του:

★ Η επιβολή των αθέων Ριζάρη εις την επανάσταση που 1821, Αθήνα 1972.

ΣΠΑΘΑΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ (1837-1897)

Φιλολόγος, Παιδαγωγός από τη Λεπτοκαρύα (Λεσκακιά)

Βιβλίο του:

★ CHILER: Νύμφη της Μεσσήνης (μετάφραση με τη συνεργασία Γ. Λογιστοπούλου), Αθήνα 1861.

★ Κοπύλλο: Πολιτικά των Ρωμαίων (μετάφραση), Αθήνα 1862.

★ Εργαστήριο Παιδαγωγικής, Αθήνα 1875.

★ Περί του ηθικού χαρακτήρος της κατά Πλάτωνα Παιδείας, Αθήνα 1878.

★ Παιδαγωγός, Αθήνα 1882.

★ Έκτερος της σε κρίσεων των πατρών του Παιδαγωγού μου της Παιδαγωγικής Χ. Παπαδοπούλου, Αθήνα 1884.

★ Ψυχολογία εμπειρική και Λογική, Αθήνα 1885.

★ Ιστορία της Παιδαγωγικής (6' έκδοση), Αθήνα 1888.

★ Σχολική Παιδαγωγική, Αθήνα 1888.

★ Οικιακή Παιδαγωγική, Αθήνα 1889.

★ Σύστημα φιλοσοφικών και παιδαγωγικών μαθημάτων, Αθήνα.

★ Παιδαγωγική περιληψία και παιδαγωγική ιστορία της Παιδαγωγικής, Αθήνα 1894.

★ Ρωμαϊκή Ιστορία (Σχολ. εγχειρίδιο), Αθήνα 1894.

★ Το περί ψυχής πρόβλημα, Αθήνα 1953.

ΣΤΑΡΑ - ΓΑΛΕΡΙΔΟΥ ΑΛΙΚΗ

Αρχιτέκτων από το Πάτιγκο

Βιβλίο της:

★ Ζαγοραχώρα, Αθήνα 1972.

ΣΤΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ

Δάσκαλος από το Πάτιγκο

Βιβλίο του:

★ Για να ευχαριστεί στο Γυμνάσιο (με συνεργασία Κ. Νέστορα), Αθήνα.

ΣΤΑΡΑΣ ΓΥΡΡΟΣ

Εμπ. Επιθ' της Δημοτ. Εκπαίδευσης από το Πάτιγκο

Βιβλίο του:

★ Ευσεργιάρης εις την Ελλην. Λαογραφία, Ιωάννα 1948.

★ 17 Διδακτικά παραμύθια, Αθήνα 1950.

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

Η παρουσία μου στο σχολείο ανακούφισε πολύ το Σωτήρη Πατάζογλου και για έναν ακόμα λόγο. Μου ανέθεσε να του τακτοποιήσω το Αρχείο, το οποίο βρίσκονταν σε κακά χάλια. Τόση απέχθεια ένοιωθε προς τα χαρτιά ο άνθρωπος, που από το 1925 ή '26 που ήρθε στη Βίτσα δεν είχε πρωτοκολλήσει ούτε ένα έγγραφο. Σημείωνε σ' ένα χαρτί πρόχειρα τους αριθμούς πρωτοκόλου και στο βιβλίο δεν περνούσε τίποτα. Μόνο το Μαθητολόγιο και ο Γενικός έλεγχος ήταν εντάξει. Πήραμε τα βιβλία στο σπίτι του κι εκεί τις μεγάλες νύχτες του χειμώνα, όταν δεν πηγαίναμε σε βεγγέρες, σπατάλησα ώρες ολόκληρες για να τακτοποιήσω τις παραλείψεις μιας δεκαετίας, προσπαθώντας, ιδίως στο Πρωτόκολλο, να συνταιριάσω τους αριθμούς του, μ' εκείνους που είχε χρησιμοποιήσει ο ίδιος. Η ίδια ακαταστασία ήταν και στα βιβλία της Σχολικής εφορείας. Πιο άχαρη δουλειά δεν μου έτυχε στη ζωή. Πολλές φορές αναγκάζομουν να κοιμάμαι στο σπίτι του Σωτήρη, για να προχωράει η δουλειά. Ήθελα να την ξεφορτωθώ μια ώρα γρηγορότερο ν' απαλλαγώ απ' αυτή.

Μια ακόμα παρένθεση: Θα αναφερθώ σ' ένα διασκεδαστικό περιστατικό που σχετίζεται με την εργασία του σχολείου. Είχε ανεβεί για επιθεώρηση των σχολείων της Βίτσας και του Μονοδεντρίου ο Ευρ. Κωνσταντόπουλος. Ήταν η πρώτη φορά που έκανε επιθεώρηση ύστερα από την 4η Αυγούστου και είχε διαδοθεί πως πριν την εξέταση των παιδιών στα μαθήματα, έκανε ερωτήσεις εθνικής φύσης, που σχετίζονταν ως ένα βαθμό και με την ιδεολογία της δικτατορίας. Ο Σωτήρης ήταν ανήσυχος γιατί δεν ήξερε τί ακριβώς ζητούσε ο επιθεωρητής. Η τύχη τον βοήθησε να βγει και τη φορά αυτή ασπροπρόσωπος. Ο επιθεωρητής ήρθε πρώι στο σχολείο και ζήτησε να τον συνοδεύσει ο Σωτήρης στο Μονοδένδρι. Θα έκανε πρώτα εκεί επιθεώρηση στον Κ. Κοντοδήμο από το Καπέσοβο, θα γυρνούσε το μεσημέρι για φαγητό στη Βίτσα — στο Μονοδένδρι δεν μπορούσε να γίνει αυτό γιατί ο Κοντοδήμος ήταν μπεκιάρης — και το απόγευμα θα επιθεωρούσε το σχολείο της Βίτσας. Έτσι και έγινε. Το μεσημέρι κατέβηκαν στο σπίτι του Σωτήρη, όπου τους περιμέναμε η γυναίκα του, εξαδέλφη μου Αλεξάνδρα, κι εγώ. Είχε ετοιμαστεί ένα λουκούλιο γεύμα, λαχταριστή γαλατόπιττα και ψητό κατσίκι του γάλακτος, εκτός από τις σαλάτες, τα τυριά και τα επιδόρπια. Μετά το φαγητό ο Κωνσταντόπουλος ξάπλωσε να ξεκουραστεί, είχε παραφάει κι' όλες, ενώ ο Σωτήρης με ενημέρωνε για το τί ακριβώς ζητούσε ο Κωνσταντόπουλος μόλις έμπαινε στην αίθουσα. Ρωτούσε για την αρχαία ιστορία, για το βασίλειο, γιατί είμαστε Έλληνες, ερώτημα στο οποίο έπρεπε περίπου να δοθεί απάντηση πως είμαστε Έλληνες γιατί οι πρόγονοί μας ήταν Έλληνες, η γενιά μας ήταν Ελληνική, στις φλέβες μας τρέχει αίμα ελληνικό κ.ά.

Κατέβηκα γρήγορα στο σχολείο, μάξιφα τα παιδιά και τα δίδαξα τι απαντήσεις να δίνουν στις ερωτήσεις του επιθεωρητή. Όταν χτύπησε η καμπάνα για το απογευματινό μάθημα (δεν είχαμε τότε τις πολυτέλειες της πρωϊνής εργασίας μόνο, ούτε διανοήθηκε κανείς ποτέ να ζητήσει την κατάργηση των μονοτάξιων, ως δήθεν μειωμένης αξίας σχολείων, όπως με σοβαροφάνεια υποστηρίζουν οι απαρτίζοντες την ηγεσία του δασκαλικού κόσμου, χωρίς να σκέφτονται πως κατάργηση ενός μονοταξίου με αρκετούς

μαθητές, σημαίνει ταυτόχρονα και μαρασμό του χωριού) έφθασαν στο σχολείο κι' ο επιθεωρητής με το Σωτήρη. «Τί γίνεται;» μου έγνεψε κάποια στιγμή. Τον καθισύχασα με κίνημα του κεφαλιού πως όλα ήταν εντάξει. Αρχισε στο μεταξύ να ρωτάει ο Κωνσταντόπουλος κι' η πρώτη του ερώτηση ήταν: «Τί είμαστε εμείς όλοι παιδιά;». «Έλληνες», απάντησαν εν χορώ οι μαθητές. «Και γιατί είμαστε Έλληνες;» συνέχισε. Όλα τα χέρια υψώθηκαν πρόθυμα για την απάντηση. Έδωσε το λόγο σε μια μαθήτριά κι' αυτή άρχισε να απαντάει όπως τους είχα δασκαλέψει. «Είμαστε Έλληνες, κύριε, γιατί οι πρόγονοί μας ήταν Έλληνες, στις φλέβες μας τρέχει αίμα ελληνικό, η... γενειάδα μας ήταν ελληνική...» κι' άλλα. Όταν ο Σωτήρης άκουσε τη λέξη «γενειάδα», αντί για τη λέξη «γενιά», πίστεψε πως ήρθε η συντέλεια του κόσμου. Καθόταν πίσω από τον επιθεωρητή και τραβούσε τα μάγουλά του μορφάζοντας και αναλογιζόμενος τις συνέπειες. «Μπράβο παιδιά», ακούστηκε να λέει ο επιθεωρητής, «ας αρχίσουμε τώρα τα μαθήματά μας». Τί είχε συμβεί; Ο Κωνσταντόπουλος ενθουσιασμένος για το περιεχόμενο των απαντήσεων που ήταν όπως ακριβώς τις ήθελε, ούτε πρόσεξε αν η λέξη «γενιά» είχε αντικατασταθεί με τη «γενειάδα» και δεν ενοχλήθηκε σε τίποτα. Ο Σωτήρης, όπως κι εγώ πήραμε συγχαρητήρια για την πρόοδο των μαθητών, πέρασε όμως πολύς καιρός όσο να ξεχαστεί η λαχτάρα.

(Συνεχίζεται)

ΣΚΛΑΒΟΙ ΣΤΟ ΧΡΩΜΑ

Άλλαξες το χρυσό με χάντρες και χάρισε διαμάντια
μιας γης φωτιάς, από του ήλιου τα σημάδια.
Σκλάβο σ' έκαναν, στη γη σου να δουλέψεις
και χέρια σου 'κοβαν, τη γη σου να μην κλέψεις.

Πατάς και οι αλυσίδες σου χαράζουνε πορεία,
μοιραία, αναλόιωτη στον χρόνο την ιστορία.
Αχνάρια των προγόνων σου φωνάζουν για βοήθεια
τους άκληρους της γης που ψάχνουν για αλήθεια.

Σε είδα χθες στο σινεμά τους μπάτσους να σκοτώνεις...
Νά μαστουρώνεσαι, να πνίγεις, τη βία να δικαιώνεις.
Και θέλω τα χέρια σου να 'ναι δικά μου
Όταν δεμένα ρημάζουν την καρδιά μου.

Σε είδα στους εφιάλτες μου να πιάνεις την οθόνη
Και τον έβλεπα το πρόσωπο ν' ασπρίζει σαν το χιόνι.
Και θέλω το λευκό μου να το κόψω, με ντροπιάζει
Όταν ο φόβος μου ο παιδικός σε κόκκινο τ' αλλάζει.

Είσαι ο μαύρος, ο νέγρος, ο σφάτις!
Είμαι η άρεια φυλή, το χρώμα της απάτης...
Και θέλω να σον δείξω τις δικές μου αλυσίδες.
Εκείνες που των ματιών μου σφίγγουνε τις παρωπίδες.

Έρση Τσακαλογιάννη

ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1856 - 1943)

Δάσκαλος από τους Νεγιάδες

Βιβλία του:

★ *Απομνημονεύματα (εισαγωγή, σημειώματα Μ. Οικονόμου), Αθήνα, 1974.*

ΤΑΓΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (1839 - 1900)

Φυλάκιος από το Μονοδέντρι

Βιβλία του:

- ★ *Ερμηνεία του Αριστοτελίου ορισμού της τραγωδίας, Κωνσταντινούπολης.*
- ★ *Σχόλια εις τον Εισαφόντα (Κύρου Ανάστα. και Κύρου Παυλά), Κωνσταντινούπολης.*
- ★ *Σχόλια εις τους Δωδεκάλογους μύθους, Κωνσταντινούπολης.*
- ★ *Οδηγός εις Χρηστέα την Ζωήν, Κωνσταντινούπολης, 1898.*

ΤΑΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (1845 - 1881)

Καθηγητής των Εμπορικών από το Μονοδέντρι

Βιβλία του:

★ *Εμπορική αρθρογραφία και Λογιστική, Κωνσταντινούπολης.*

ΤΖΙΟΒΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Διδάσκει Νεοελληνική λογοτεχνία και γλώσσα στο Γενεσιόγειο του Μιέριμπα (Αγγλία) από τους Απριλίου (Δοδρά)

Βιβλία του:

★ *Κωνσταντή αρθρογραφία και εφημερολογηφόρος του Ζαγοριού, Ιωάννα, 1979.*

64

ΣΑΚΕΜΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Π. (1856 - 1939)

Φυλάκιος - Παίδων γλῶσσας από τον Ελεφάντη (Τσερέβρι)

Βιβλία του:

- ★ *Ελληνική Χρηστέα, 1885.*
- ★ *Το Ζαγόριον και αι κατ' αυτού δημοτικαί επιδρομαί, Αθήνα, 1888.*
- ★ *Απομνημονεύματα του Εισαφόντα (Ερμηνευτικά και κριτικά σημειώματα), Αθήνα.*
- ★ *Περί του νόμου της Ενοχικότητας Αθηνάϊων πολιτείας, Ιένα, 1898.*
- ★ *Έκθεσις του κειμένου Αθηνάϊων πολιτείας, Ιένα, 1898.*
- ★ *Στοιχεία Παίδων γλῶσσας του CONRAD (Μέρος Α', Ψυχολογία), Αθήνα, 1909.*
- ★ *Στοιχεία Παίδων γλῶσσας του CONRAD (Μέρος Β', Γλωσσολογία), Αθήνα, 1911.*
- ★ *Στοιχεία Παίδων γλῶσσας του CONRAD (Μέρος Β', Γλωσσολογία), Αθήνα, 1920.*
- ★ *Ινδός, Αθήνα, 1930.*

ΣΑΚΕΜΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ (1799 - 1865)

Φυλάκιος από το Βροδέτι

Βιβλία του:

- ★ *Γραμματική, Ιωάννα, 1861.*
- ★ *Τα πρώτα μυστήρια των παιδών, Ιωάννα, 1863.*

ΣΑΡΑΝΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

Φυλάκιος, Επιστ. Γεν. Επιστ. από την Αρίστη (Αρτίστη)

Βιβλία του:

- ★ *Πρωτότυπον Λεξιόν Ανολύτων Ρημάτων, Αθήνα, 1886.*
- ★ *Νεοελληνική Μετρική, Αθήνα, 1889.*
- ★ *Ροζέτες, Αθήνα, 1887.*
- ★ *Ζαγόρι, (δωδεκάλογος), Αθήνα, 1957.*

57

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓ. ΜΠΟΓΚΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

του ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

(Συνέχεια απ' το προηγούμενο)

μ' σουρανής, στα με-
σούρανα.

μ' σουράχη, η μεσορά-
χη, ονομασία που δίνεται σε ρά-
χες καταφερικές ίδια όταν περι-
λαμβάνονται ανάμεσα σε δυο άλ-
λες ράχες του ίδιου ύψους (Ζαγ.).

μ' σουσκούτ' (το), το
μεσοσκούτι, ύψωμα που τοποθε-
τείται μεταξύ της ράχης του ζώ-
ου και του σαμαριού ή της σέλα-
λας.

μ' σουτ' μής, μισοτι-
μής, στη μισή τιμή.

μέσπουλις ή νέ-
σπουλις ή νέσπουρις, με συ-
σχέτιση με το σπόρο, τα μέσπιλα.
μεστός, ο πλήρης (στά-
χης), ρ. μεστόνω.

μιτιμένα (μεταμένα) με
εμένα «έλα μιτιμένα να περνάς
χαριτωμένα».

μέτρου, το μέτρο με το
οποίο μετρούν το ύψωμα, το οι-
κόπεδο κ.λπ.

μέτρους (ο), το μέτρημα.
(Σημ. γραφ.: «κι τ' χρόν' όλ'
στου μέτρου», ευχή για προσκλη-
τήριο χωρίς απώλειες. Τη λέει
ο θείος μου, αδελφός της Μά-
νας μου Αλέξιος Μπέτσιος από
την Ελάτη, ετών 95, παλιός φω-
τογράφος του Ζαγοριού. Μολο-
γάει συχνά για μια μεγάλη «τρο-
μερή» φωτογραφία της κυρίας
Μαρίκας Κίτσου, στη σκάλα του
σπιτιού της στο Μονοδέντρι.
Ήταν τότε, λέει, ανύπαντρη και
πολύ όμορφη! Χρονολογία φυσί-
κά δεν θυμάται. Πρόκειται για τη
Μητέρα του Άγγελου Κίτσου,
του φίλτατου συμμαθητή μου στη
γεραρά Ζωσιμαία Σχολή).

μέτρους (το), το πλήρω-
μα του χρόνου «Ον Θιός καρτι-
ρεί να γιουμίσ' του μέτρους από
τις αδικίες για να μας ξηπατώσ'»
(= ξεπαστρέψει).

μηδά, μήπως, δ. τρ. «μηδά
μας πήραν πρόβατα, μηδά μας
πήραν γίδια», μήνα (Γιαν.).

μήλα κόκκινα (τα), οι το-
μάτες λέγονται και μήλα τ' ε
γης, ραχόμ' λα δε τα μήλα της
μηλιάς. Η γη δηλ. και η ράχη
(βουνό) χρησιμοποιούνται για τη
διάκριση της τομάτας από τα μή-
λα, κομπιουόδα δε στα Κατσα-
νοχώρια (Ελληνικό), οι τομάτες.
(Σημ. γραφ.: στο Αγρίνιο κου-
μουντόρια).

μ' λιά ή μ' πλιά
(η), η μηλιά γενικά. Γαμήλια ευ-
χή: «πέντε γιούς κι μια μ' πλιά».
Μηλιά εδώ είναι η κόρη.

μ' λιά (το) «μανδήλι χρώμα-
τος μήλου» (Ζαγ. Γ. Ζηριδής).
μ' λιάχλωρος (ο) «επί
του σίτου και της βρίζης, όταν
είναι χλωρά και έχουν το λεγό-
μενο μηλί χρώμα, πρασινοκίτρι-
να» (Ζαγ. Γ. Ζηρ.), ημίχλωρος.

μ' λιδόρ' ή μ'
πλιδόρ' (το), το μιλιδόρι, το
πρόβατο που συμπλήρωσε τα δυο
χρόνια. Υποκ. του μήλου (πρό-
βατον) κατά Αραβ.

μ' πλιδόρις (οι) μτφ. οι
μεγάλες ψείρες.
Μήνις (οι), μήνες στον τό-
πο μας είχαν και δεύτερα ονόμα-
τα, οι περισσότεροι: Γινάρ' ε,
Φλιβάρ' ε (Σκούρης στη Βορ.
Ήπειρο, δηλ. κοντός), Μάρτ' ε,
Απρίλ' ε, Μάης (και Κιρασάρ' ε
σε χωριά του Ζαγοριού), Θιρ' τής,
Αλουνάρ' ε, Αύγουστους, Τρη-
τής, Αϊ - Δημήτρ' ε, Αϊ - Ταξιάδ'
ε ή και Χαμένους σε πολλά χωριά
(γιατί η μέρα του Νοέμβρη είναι
χαμένη, μικρή), Αντριάς.

μ' τρουπουνιάζουμι
«επί γυναικών, αίτινες λαμβά-
νουν δια κρυολογήματος ή δι'
άλλην πάθην της μήτρας (Ζαγ.
Θ.Π.).

μικράτα (τα) ή μ' κράτα,
τα χρόνια της μικρής ηλικίας.
μικροβλιά (η), η μικρό-
τερη από τις κόρες κατά τις επι-
τιμήσεις «τάμαθις τα κατώματα
τ' ε μικροβλιάς» η μάνα στον
πατέρα.

μικρικόνταρο (το), το
ουράνιο τόξο (Γ. Ζηρ.), μακρο-
κόνταρο (Αραβ.).

μ' κρός - η - ο, ο μικρός,
αλλά και κούτ' κους (κούτσι-
κος).

μιλιάξου σε ευχές, όπως
«να χιλιάσουν, να μιλιάσουν»,
για πρόβατα συνήθως.

μιλούδα (η), αρρώστια
των φύλλων του καπνού και των
βολβών των κρεμμυδιών, από την
οποία τα κρεμμύδια ζουφιάζουν.

μίνια (η), η μία. «Μίνια
βουλά (Σαρακατσ.).

μ' επλό (Τσεπέλοβο Ζαγ.),
το μούρμπλου, το αμέτρητο πλή-
θος «ήταν κόσμος μούρμπλου»,
μούρμπλο κατά Θ. Πούσιο. Πιβ.
από συμφυρμό των μύρια+πολ-
λά.

μ' σός - η - ο, ο μσός.

μ' σουγγέντ' (το), ξύ-
λο της στέγης, μισή γρεντά.

μ' σουλάτ' (το), το
μισολάγνυνο, ως παλαιότερο μέ-
τρο κρασιού (2 1/2 λίτρες), «σ'
κώτ' κι μ' σουλάτ'» πειρα-
κτικά οι Ζαγορίσιοι για τους
Γιαννιώτες, που αγαπούσαν τους
μεζέδες και το κρασί.

μ' σουλόρ' (το), το
στενόμακρο κομμάτι κρέας από
το μπροστινό μέρος αρνιού ή κα-
τσικιού που πουλιέται φθηνότε-
ρα, όπως το γκαβέτσο (ρετάλι)
του υφάσματος.

μ' τάρια (τα), τα από
σκοινί καμωμένα χτένια του αρ-
γαλειού.

μ' νήματα (τα) στον πληθ.
με τη σημασία νεκροταφείο «τουν
Αϊ-Θουδώρου πάνουν όλ' στα
μνήματα». Στον ενικό μνήμα ση-
μαίνει τάφος και κ' βούρ' το σκέ-
πασμα του τάφου. Βυζ. κιβώριον.

μ' νήσκου, μένω, υπολεί-
πομαι, παρ. έμνησκα, αορ. έμ' να,
έμ' κα. Συνηθέστερα έλεγαν απο-
μνήσ' κου «απόμνη στ' ν ίδια
τάξ'».

μουρόζα (η), η αγαπητι-
κιά, η φιληνάδα. Ιτ. amorosa.

μουλ' βάδα (η), μολυβά-
δα, είδος μεγάλου αχλαδιού, από
το βαρύ σα μολύβι.

μοίρα (η) και με τη σημα-
σία της «κολλιτοσίδας», μου φορ-
τώθηκε, μου κόλλησε «ήρθι κι μ'
γίν' γκι μοίρα», κατά το ανάλογο
της μοίρας (τοίγαντας). Λένε και
κλαψουμοίρα.

μοιραή (η) το μοίρασμα,
ιδία περιουσίας.

μοιράζου, αντί μεράζω,
διανέμω παρ. μεράζα, αορ. μέρα-
σα, όχι μοίρασα, ουσ. μέρασμα
(διανομή), το μοίρασμα.

μοιργιουλόι (το) πληθ.
μοιργιουλόγια, τα μοιρολόγια.

μοίρεται στη φρ. «κλαίει
και μοίρεται», οδύρεται, μοιρο-
λογεί (Ζαγ. Θ. Π.).

μοιρ-μοίρι «φράσις ση-
μαίνουσα την βραδύτητα, το ανα-
ποφάσιστον, τας αναβολάς»
(Αραβαντινός).

μούκας και μούτσους (ο),
πετραδάκι, απάνω στο οποίο το-
ποθετούν τα κέρματα στο παιγνί-
δι με τις αμάδες.

μόκου! σόπα! «Κάνι του
μόκου ισό, μην κρέν' ε» (κάνε τον
μουγγό), αορ. μυκός, άφωνος.

μουλέβουμι (μολεύομαι),
μολύνομαι. Το μόλεμα.

μόλ' κους (ο), ο ομήλις
(Ζαγ. Θ. Π.), συνουμόλ' κους
(Γιαν.).

μουλόημα (το), το μολό-
γημα (να μείνει δηλ. ως γεγονός
στην ιστορία).

μόλ' τσα (η) ο σκόρος και
μουλ' τσουφασμένου (Ζαγ.) το
σκοροφαγωμένο, αλβ. molitse.

μουνάτους (μονάτος), ο
αμυγής, «καφές μουνάτους», χω-
ρίς κριθάρι ή ρεβίθι δηλαδή.

μουνάξια (η), η εντελώς
μοναχή.

μουνιάς (ο μονιάς), το αρ-
σενικό αγριογούρουνο, το και
κατρί (Ζαγ.).

μονιά (η) «η κρύπτη αγρίου
ζώου» (Αραβ.).

μορα (η), ο εφιάλτης.

μορτζίνος (ο) «δένδρον
μέγα κυπαρισσειδές και η περί
αυτό τοποθεσία (Δ. Σάρρος, Κ.
Βίτσα), ιτ. morgiano.

μουσκουκάρφ' (το), το
μοσχοκάρφι, το γαρίφαλο (μπα-
χαρικό).

μουσκάμπ' δα (τα), μο-
σχάπ' δα, είδος μυρωδάτα αγλά-
δια.

μουσκουβουλ' σιά (η),
η μοσχοβολισιά, ημοσχοβολιά.

μουσκουπ' λιώ (μοσχο-
πλώ), πλώω κάτι σε πολύ καλή
— για τον πωλητή — τιμή, σαν
του μόσχου (αρσιν.).

μουσκουφάι (το), το κα-
λομαγειρεμένο φαί. Λένε και
μουσκουνύφ', μουσκουπαιδ' κ.ά.,
καθώς και Μουσκούβασιλ' ε,
Μουσκούγιάνν'ς κ.λπ.

μόστρα (η), 1) η βιτρίνα
μαγαζιού, 2) το εκλεκτότερο μέ-
ρος των φρούτων που τοποθετεί-
ται στην πρώτη σειρά του κιβω-
τίου, 3) το δείγμα υφάσματος
«μόστρα φανέλας», 4) το ποτόν,
ο χαρακτήρας «μ' κουβαλήθ' κης
κι στ' ν Αθήνα για να μ' δείξης
τ' μόστρα σ'». Ιτ. mostra: αρκετές
βενετσάνικες και σταλικές λέξεις
που έχουμε στην Ήπειρο δεν τις
πήραμε απ' ευθείας, αλλά δια
του Βυζαντίου.

μου, αντί μουρέ ή μουρή
«τις λες μου!».

μουρ' αντί μουρέ ή μουρή
«όχ' μουρ' μάνα!»

μούγγου (μουγγό), το
ροδάκι «πουρνάρι με μούγγου».

μούζου - μούζου, σιγά-
σιγά, άτονα, τεμπέλικα.

(Συνεχίζεται)

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

ε) Παλαιοχώρι Λαΐστας

Κατά την παράδοση ονομά-
σθηκε έτσι γιατί γύρω στα 1700
υπήρχε ένα μικρό και ασήμαντο
χωριό που διαλύθηκε. Οικογέ-
νεις από τη Λαΐστα το 19ο αι-
ώνα εξαιτίας της καλής ποιότη-
τας της γης μετακόμισαν εκεί.

Οι Λαΐστινοί μέτοικοι για την εγκατάλειψη της Λαΐστας και
για την μετοικεσία τους στο παλαιό εγκατελειμένο χωριό,
του έδωσαν την ονομασία Παλαιοχώρι Λαΐστας.

Υπάρχει όμως και μια δεύτερη άποψη. Ένεκα ληστρικών
επιδρομών οι κάτοικοι του χωριού ήρθαν στη Λαΐστα. Όταν
μετά από χρόνια ξαναεπέστρεψαν στο παλαιό χωριό τους
το ονόμασαν Παλαιοχώρι Λαΐστας.

Γεγονός όμως είναι ότι υπάρχει συγγένεια μεταξύ Παλαι-
οχωριού και Λαΐστας. Το γεγονός αυτό αποδεικνύονταν από
την ίδια ενδυμασία και από τα ίδια ήθη και έθιμα.

Στη δεκαετία του 1910 αριθμούσε 200 κατοίκους. Είχε
μια κεντρική εκκλησία του Αγίου Νικολάου και στις αρχές
του αιώνα μας είχε Γραμματοδιδασκαλείο στο οποίο φοι-
τούσαν 30 περίπου μαθητές και μαθήτριες.

Ανατολικά του χωριού ήταν η μονή της Αγίας Τριάδος.

Ο μοναχός Δαμιανός που πέθανε στα τέλη του 19ου αιώνα
κατόρθωσε να πλουτίσει τη μονή με πολλά προσοδοφόρα
κτήματα (αγρούς - κηπάκια - σπαρτικά). Στη μονή τη δεύτερη
μέρα του Αγίου Πνεύματος τελούνταν γιορτή και πανηγύρι.

Στο Παλαιοχώρι την μέρα της γιορτής της Μονής συνέρχο-
νταν πολύς κόσμος από τα γύρω χωριά.

στ) Εύθυμη Λαΐστινή ιστορία «Τα κατοχικά ψευτοαρ-
ραβωνιάσματα»

Η χρονιά του 1942 ένα χρόνο πριν το κάπνισμα του χωριού
καλούσε ήρεμα στην κατοχική μονοτονία. Στα πρόσωπα των
Λαΐστινών καθρεπτιζονταν η αμφιβολία για το αύριο. Ο
αγώνας για την επιβίωση καθημερινά κυριαρχούσε στην πρά-
ξη και τη σκέψη κάθε Λαΐστινής οικογένειας. Οι προοπτικές
περιορισμένες και μηδαμινές για τους νέους της Λαΐστας.

Όμως οι νεανικές ελπίδες σιγόκαιαν στα στήθια των Λαΐ-
στινόπουλων που δεν έχαναν την ευκαιρία για κεφάλαια αντα-
μώματα. Μέσα στη δίνη της κατοχής θυμούνταν κάπου - κά-
που ότι ήταν λεβέντες που βράζει το αίμα μέσα τους και
δεν ξεχνούσαν το γλέντι, το κέφι και τα αστεία.

Όρα έντεκα το πρωί και στο σπίτι του Γιώργη (Γίκα)
Μπάρτζια μαζεύτηκαν ο Ζήσιμος Μπάρτζιας, ο Θανάσης
Πλατάρης και ο Αντώνης Μέρτζιος. Τα Λαΐστινόπουλα πριν
ένα χρόνο είχαν γυρίσει από την πρώτη γραμμή του Ελλη-
νοϊταλικού πολέμου. Γύρισαν γεμάτα εμπειρίες από το μέ-
τωπο, όπου πολέμησαν σκληρά για την πατρίδα τους (ο Γί-
κας Μπάρτζιας στο ιππικό και οι άλλοι στο πεζικό). Οι νε-
αροί ήρωες του 40 αποφάσισαν να γλεντήσουν. Όμως το
βαρύ κλίμα της κατοχής δεν σήκωνε γλέντι, που στα αλήθεια
το άξιζαν. Τα Λαΐστινόπουλα έπρεπε να βρουν κάποια αι-
τιολογία σημαντική για να δικαιολογήσουν το γλέντι. Και
αφού σκέφτηκαν λίγη ώρα βρήκαν τη λύση για να ξεκινήσουν
ένα οδοιπορικό κερφού και γλεντιού. Στην παρέα έπεσε σαν
κεραυνός η χρυσή φράση «Αρραβωνιάζεται ο Γίκας Μπάρ-
τζιας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύνφωνοι, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας». Σύμφωνα, όλοι, αλλά μπαίνει το ερώτημα: «Ποιά
τζίνας».

ΛΑΪΣΤΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΕΡΤΖΙΟΥ

αγελάδα και χίλιες οκάδες καλαμπόκι». Τα συγχαρήκια φτά-
νουν στο σπίτι. Οι Ζαγορίσιοι σκοποί ενθουσιάζουν τα Λαΐ-
στινόπουλα που στήνουν τον χορό με κέφι και ζωντάνια.
Ποιός είναι εκείνος που μπορεί να διανοηθεί ότι υπάρχει
κατοχή;

Το απόγευμα το γλέντι συνεχίζεται στο σπίτι του Αργύρη
Παντελή και ο χορός, το κρασί και τα συγχαρήκια δίνουν
και παίρνουν.

Οι Λαΐστινές προξενήτρες κοντεύουν να τρελλαθούν ψά-
χνοντας να βρουν από που ξεφύτρωσε και ποιά είναι η προ-
ξενήτρα του Γίκα. Άκρη δεν βγάζουν και καταλήγουν στο
συμπέρασμα ότι είναι Σκαμνελιώτισσα. Οι Λαΐστινοπούλες
που είναι σε ηλικία γάμου συζητούν για τα προικιά της Σκα-
μνελιώτισσας.

Το βράδυ το γλέντι συνεχίζεται για τ' αρραβωνιάσματα
του Γίκα στο σπίτι της Σουλτάνας Μέρτζιου. Η χαμογελαστή
κυρά-Σουλτάνα φτιάχνει πίτα προφταστικά και το γλέντι
φουντώνει μέχρι το άλλο πρωί. Εκεί προστέθηκαν και άλλοι
νέοι της Λαΐστας.

Αφού πέρασαν δύο μέρες από το γλέντι και ξανάσμιξε η
παρέα αναρρατήθηκαν τί θα πουν για τη νύφη φάντασμα.
Και ο Γίκας Μπάρτζιας ψύχραιμος είπε «θα πούμε ότι δεν
μου δίνουν την αγελάδα και χάλασε το προξενειό».

Τούτα τα κατοχικά ψευτοαρραβωνιάσματα του Γιώργη
(Γίκα) Μπάρτζια ήταν η πιο εύθυμη νότα στην κατοχική Λαΐ-
στα γεμάτη ζωντάνια αλλά και ήθος.

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

ΔΩΡΕΕΣ

ΦΡΑΓΚΑΔΕΣ

Για την επισκευή της στέγης του Ιερού Ναού Αγίου Δημητρίου
Φραγκάδων, πρόσφεραν οι:

1) Κων/νος Γ. Μασόπουλος (Γατρός) δρχ. 50.000

2) Ρωξάνη Ηλία Βασιλάκη δρχ. 20.000.

3) Κλεονίκη Κερκίδου δρχ. 20.000.

4) Γεώργιος Δ. Τσεκούρας δρχ. 10.000.

Η Εκκλ. Επιτροπή τους ευχαριστεί θερμά.

ΔΙΠΛΩΜΑ

Για την αγιολογία της Εκκλησίας «ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ»,
στο λοβό πρόσφεραν στη συνέχεια, οι παρακάτω:

Νικόλαος Γεωρ. Σταυρίδης δρχ. 10.000

Νικόλαος Γεωρ. Σιβαλής δρχ. 3.000

Ευχαριστώ θερμά

ΦΙΛΗΜΩΝ ΑΔΑΜΙΔΗΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Ευχαριστούμε θερμά όλους όσους μας συμπαράσταθαν στο
πένθος μας για τον απροσδόκητο θάνατο του πολυαγαπημένου μας
συνέγγου, πατέρα, αδελφού ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΗΜ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ.
Η σύζυγος: Ελένη. Τα παιδιά: Κική και Δημήτρα. Τα αδέρφια.

ΕΛΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

Ευχαριστούμε όλους όσους συμμετείχαν στο βαρύτατο πένθος
μας για το θάνατο του πολυαγαπημένου μας Χριστοδούλου Αθ. Μα-
τσούλη.

Οικογένεια Αμαλίας Χρ. Ματσούλη.

Δημοσιεύουμε μια χαρακτηριστική παλιά φωτογραφία του έτους 1900 (αρχείο Π. Παπακώστα) από την επίσημη επίσκεψη στην Αρίστη του Επισκόπου Βελλάς Κωνσταντίνου Αράμπουλου του μετέπειτα επισκόπου Τραπεζούντας και τέλος Οικουμενικού Πατριάρχη Κων/λεως. Τον Επίσκοπο πλαισιώνουν από αριστερά οι εφημέριοι της Αρίστης Παπα-Κώστας, Παπα-Θωμάς, Παπα-Οικονόμου και Παπα-Δημήτρης. Για την ιστορία ο Επίσκοπος Κωνσταντίνος αφού απελάθη από την Κων/λη, κατέφυγε στη Χαλκίδα και από εκεί στην Αθήνα, εγκατασταθείς στη Φιλαδέλφεια, όπου και πέθανε το 1935.

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

10.000

Παπαχατζοπούλου-Κουβούση
Ισμήνη

5.000

Γιαννακός Αλέκος
Φανίτσου Σ. Λίτσα

4.000

Μουζάς Αθανάσιος

3.000

Βαζάκας Μ. Αθανάσιος
Θεοδοσίου Ιω. Γεώργιος
Παπαβασιλείου Μιχαήλ
Σουρανάκη-Λιόγκα Εριέτα
Τζούρδας Μενέλαος
Χαντόβιας Νίκος

2.500

Μαρκουλίδης Κων/νος

2.000

Βακάρος Γ. Αθανάσιος
Δάλλας Κ. Μιχαήλ
Κοντοδήμου Τζαμπούρα Νίκη
Ματσούλη Χρ. Αμαλία
Οικονόμου Πέτρος
Παπαϊωάννου Ιωάννης
Σακελλαρίου Β. Χαρίκλεια
Τσιανίλης Οδυσσεύς
Τσουμάνης Ν. Γεώργιος
Χαρισιάδης Ναπολέων

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Αναστασιάδης Δημήτριος

Αυδή Βασ. Ελένη

Βαρζώκα Αγγελική

Γιαννακός Δ. Ιωάννης

Δραγατίδης Δημήτριος

Καραβατιάς Αλέκος

Κομπάρης Δημήτριος

Λιόντος Αθανάσιος

Λιόντος Παναγιώτης

Λιόντου-Τσεπελίδου Κλ.

Ματσόπουλος Γ.

Κων/νος

Μπίκας Δημήτριος

Πετρόλη Π. Μαρία

Σταυρίδη-Βασιλάκη Ρωξ.

Στούπος Ιωάννης

Τσολάκη Αθηνά

Φιλίδης Κ. Παντελής

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

Εκείνοι που φεύγουν...

ΚΩΣΤΑΣ ΣΙΜΟΣ

Λαμπρό αστέρι γκρεμίστηκε από τα βράχια της «Καναβίστριας» στον Άδη. Ήταν η ψυχή του Δοβριανίτη ποιητή Κώστα Σίμου που άφησε στην Αθήνα την τελευταία του πνοή. Γεννημένος το 1916 στη Δοβρά υποτάχτηκε στα μέσα της εφηβείας του, στην ανάγκη και ακολούθησε τα ίχνη του πατρός του στη γη των Φαραώ. Εκεί, στο πολύβουνο Κάιρο, ξένος μέσα σε μιλιούνια ξένους, ξεδιπλώσε τις δυνάμεις του: πάλαιψε, σκόνταψε, πόνεσε — όπως όλος ο ελληνισμός της διασποράς — μα στάθηκε τελικά όρθιος και από κάθε πλευρά δημιουργικός. Απέκτησε εμπορικό κατάστημα, απέκτησε οικογένεια και λαμπρούς απογόνους. Μα η ψυχή του Κώστα ήταν προορισμένη για το πιο πέρα, το φινό, το υψηλό, μια και η φύση του είχε προικίσει με γνήσιο λυρικό ποιητικό αίσθημα. Από νωρίς, το 1940, ο Κώστας Σίμος δοκίμασε τα φτερά του πετώντας στους ανθώνες της ποίησης με την ποιητική συλλογή «Πρώτες Φλόγες». Δοκίμαστηκε η ευαισθησία του και πολιτογραφήθηκε έκτοτε στην πολιτεία των ποιητών και κατά τον Καβάφη «εδώ που έφθασες, λίγο δεν είναι τόσο που έκामες, μεγάλη δόξα». Ακολούθησαν οι συλλογές: Ελληνική γη, Αμαρτωλοί, Σκληρή πορεία, Πυρωμένο σταυροδόμο, Εκείνα τα όνειρα. Η Ελληνική πολιτεία αναγνωρίζοντας την επίδοσή του στα Γράμματα του χορήγησε σύνταξη και έτυχε πολλών διακρίσεων από την ελληνική παροικία της Αιγύπτου. Η ποίησή του τρυφερή, γεμάτη αθωότητα, εκφράστηκε κυρίως με παραδοσιακούς στίχους και, είτε θεματική, είτε όχι, μας μεταφέρει συχνά στον απωλεσθέντα παράδεισο των παιδικών βιωμάτων και της γενέθλιας γης, όπως:

«Το καλοκαίρι πρόσμενα στ' αλώνια να βρεθώ.
Να φέρνω «γύρα» τ' αλόγα και να τα «καμτακίζω».
Πηδούσαμ μέσ' στ' άχυρα, - Μνήμη σ' ευχαριστώ!
Στη λαύρα μέσα της ζωής, στο δέντρο σου σταλίζω.

Κοιμούνται οι Ασπράγγελοι στο χιόνι τυλιγμένοι.
Οι σκύλοι μόνο αλυχτούν κι η νύχτα ανατριχιάζει.
Στο τζάκι καίει η φωτιά. Και η μάνα πικραμένη
το γυρισμό μου σκέφτεται κι ο στοχασμός τη σφάζει».

Το περιοδικό μας, που συχνά ανθολογούσε ποιήματά του, αισθάνεται οδύνη για το χαμό του και εκφράζει ειλικρινή συλλυπητήρια στη γυναίκα, στα παιδιά και στην παντέρνητη του αδερφή του.

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

ΗΜΕΡΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΑΡΚΟΥΔΑΣ της κοιλάδας του Αώου, του Ρασανίτη και της Τύμφης

(Συνέχεια από το προηγούμενο της εργασίας του Γιώργη Καρατζιά «ΗΜΕΡΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΑΡΚΟΥΔΑΣ»)

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ 2ο:

Ο συνταξιούχος, τώρα, δάσκαλος Μάντης Κουνάβος, από το Βρυσσώρι Ζαγορίου, μου διηγήθηκε, πως το 1929, Μάης μήνας, όπως ανέβαινε στον Αβάλο, κοντά στη γνωστή Γκαμήλα της Τύμφης, μαζί με τον Ηλιοχωρίτη, αγροφύλακα του Βρυσσώριου, τότε, Γρηγορίου, κουράστηκαν κι' αποφάσισαν να καθίσουν να ξεκουραστούν. Εκεί που περιεργάζονταν και θαύμαζαν την πανώργια αλπική μορφή του βουνού, ξαφνικά σε μικρή απόσταση απ' αυτούς, πρόβαλε, μια πολύ μεγάλη αρκούδα. Μόλις τους είδε σταμάτησε και τους κοιτούσε, για πολύ ώρα, με μεγάλη περιέργεια. «Στην αρχή κάπως τρομάξαμε, είπε ο Μάντης και την θαυμάσαμε για το θάρρος της. Τελικά γύρισε και έφυγε. Σε λίγο έγινε κάτι που, ακόμα, δεν μπορώ και τώρα να το πιστέψω!» — Τι έγινε! Τον ρώτησα.

«Η αρκούδα ξαναγύρισε και μας κοιτούσε, μας κοιτούσε... Εμείς, όπως ήταν φυσικό, τα χάσαμε!» Υστερα βέβαια ξαναέφυγε, μα μέχρι τώρα δεν μπορώ να εξηγήσω γιατί ξαναγύρισε και μας κοιτούσε! «Εγώ, συζητώντας για το επεισόδιο αυτό, με παλιούς κυνηγούς, καταλήξαμε στο παρακάτω συμπέρασμα: Η αρκούδα αυτή θα είχε μαζί της το αρκουδάκι της. Κάπου, λοιπόν το αρκουδάκι, για μια στιγμή ξεχάστηκε στο δάσος κι' έχασε τη μάνα του. Η αρκούδα την πρώτη φορά, όταν γύρισε

και δεν είδε το παιδί της φοβήθηκε μην πήγε προς την κατεύθυνση που κάθονταν οι άνθρωποι. Η σκέψη της αυτή την έκανε να ξαναγυρίσει και ξανάφυγε όταν διεπίστωσε, πως το αρκουδάκι της δεν πήγε προς την κατεύθυνση εκείνη. Ίσως και να το είδε πίσω από τη ράχη νάρχεται.

Τα δύο αμέσως παρακάτω επεισόδια θα επιβεβαιώσουν την παραπάνω γνώμη μας.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ 3ο.

Το 1960 στην περιοχή του Ηλιοχωρίου Ζαγορίου βοσκούσε τα πρόβατά του ο κτηνοτρόφος, Τάκης Χαντζιάρας. Ξαφνικά, ένα αρκουδόπουλο βγήκε από το παραπλήσιο δάσος και χώθηκε στο κοπάδι του. Έτσι, χαριτωμένο κι' όμορφο, όπως το είδε, δίχως να σκεφτεί έτρεξε και τόπισε. Αυτό, άπειρο όπως ήταν από τη ζωή, δεν αντιστάθηκε. Η μάνα του όμως, αντελήφθηκε τι έγινε βγήκε τρέχοντας από το δάσος, ρίχτηκε στον Χαντζιάρα, τον άρπαξε και τον πέταξε κάτω.

Στη συνέχεια άρπαξε το αρκουδάκι της και εξαφανίστηκε στο δάσος. Είναι γνωστό, πως η αρκούδα έχει ισχυρό αίσθημα μητρότητας. Όταν κινδυνεύει το παιδί της, δεν λογαριάζει ούτε τη ζωή της· είναι δε τόσο τρυφερή στα αρκουδάκια της που πολλές φορές τα σφίγγει τόσο δυνατά στο στήθος της που μπορεί και να τα πνίξει.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ 4ο:

Παππάς στο Ηλιοχώρι στη 10/ετία του 1980, ήταν ο Παπαδημήτρης (Δ. Στάθης), από το χωριό Ηλιό-καλη Ιωαννίνων. Μια μέ-

ρα, αφού τελείωσε η εκκλησία, μ' έναν κτηνοτρόφο ξεκίνησαν πεζοί από το χωριό να πάνε στο Σκαμνέλι για να πάρουν το λεωφορείο της περιοχής να τους πάει στα Γιάννενα. Όταν φτάσανε στο Μέγα Λάκκο —έτσι λέγεται μια τοποθεσία ανάμεσα Γυφτόκαμπο και Σκαμνέλι βλέπουν, σε μια στροφή του δρόμου, μια αρκούδα μ' ένα αρκουδάκι. Μόλις η αρκούδα τους αντιλήφτηκε, σπρώχθηκε στα δύο της πισινά πόδια, μούγκρισε δυνατά και ξάπλωσε καταμεσής του δημόσιου δρόμου. Οι άνθρωποι, όπως ήταν φυσικό, τρόμαξαν και δεν ήξεραν τι να κάνουν!

«Σκεφτήκαμε, μας είπε ο Παπαδημήτρης, να γυρίσουμε πίσω και να το βάλουμε στα πόδια, μα φοβηθήκαμε μην μας κυνηγήσει!» Κοκκαλώσανε κι' αυτοί στο δρόμο, και κοιτούσαν έντρομοι. Η αρκούδα τους κοιτούσε και τους παρακολουθούσε με απειλητικό ύψος. Υστερα από μερικά λεπτά, σπρώχθηκε πήρε το αρκουδάκι της και πήδησε κάτω από τη δημοσιά. — «Εί' μου λέει ο Παπαδημήτρης, επιτέλους, για μια στιγμή ανασάναμε κι' ετοιμαστήκαμε να συνεχίσουμε το δρόμο. Ξαφνικά έγινε κάτι που δεν μπορούσαμε να το φανταστούμε. Η αρκούδα ανέβηκε ξανά στη δημοσιά με το αρκουδάκι της και ξάπλωσε και πάλι στο δρόμο». Τί είναι τούτο πάλι, είπαν οι άνθρωποι. Απορούσαν και δεν μπορούσαν να το εξηγήσουν! Πάνω στην αμηχανία τους, ένα δεύτερο αρκουδάκι βγήκε από το δάσος. Τότε σηκώθηκε η

Κυρά-Μάρω της Πίνδου, πήρε τα δύο της αρκουδάκια και χάθηκε στο πυκνό ελάτινο δάσος.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ 5ο:

«Η Κυρά-Μάρω έχει ιδιαίτερη αδυναμία στο μέλι. Όποτε το πετύχει, όχι μονάχα το καταβροχθίζει λαίμαργα, μα γλύφει και τις πατούσες της! Μα δεν φοβάται τα μελισσοσιμπίσματα; Α, έχει την τέχνη της! Αγκαλιάζει την κυψέλη, την κατρακυλάει στον κατήφορο, το μελισσολόι τρομαγμένο, εγκαταλείπει την κυψέλη, τότε με τα δύο μπροστινά της πόδια σπάζει την κυψέλη και τρώει το θείο δώρο το μέλι! Μια φορά, λοιπόν, στα τελευταία χρόνια, για να βρει μέλι, άφησε την κοιλάδα του Αώου και τον Ρασανίτη και ταξίδεψε στα ενδότερα του Ζαγορίου. Έφτασε στο Μιτωκέλι και μπήκε στο χωριό Ελάτη. Εκεί ανακάλυψε τα μελίσσια του αιώνιου, τώρα, του μάραθα Χρυσόστομου του Γεωργιάδη. Γλυκάθηκε την πρώτη φορά, δυνάμωσε με επιτυχία την επίσκεψή.

Έτσι, από συνήθεια πια, άρχισε να τρυγεί μια-μιά τις κυψέλες του Μπάραθα Χρυσόστομου.

Τί να κάνει ο φουκαράς; Ανάστατος, πήγε στα Γιάννενα για να διαμαρτυρηθεί στο Νομάρχη.

— Ξέρεις κυρ-Νομάρχη, τί παθαίνω;

— Τί έπαθες Μπάραθα Χρυσόστομε, για πες μου;

— Τι να σου πω κυρ-Νομάρχη! Η αρκούδα κάθε τόσο μου τρυγεί τα μελίσσια.

— Τί θέλεις να σου κάνω εγώ, απάντησε με απορία ο Νομάρχης.

ΗΜΕΡΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΑΡΚΟΥΔΑΣ της κοιλάδας του Αώου, του Ρασανίτη και της Τύμφης

— Ξέρω γω; Ξαναπάντησε αμήχανα ο μπάρμπα-Χρυσόστομος.

— Καταλαβαίνω τον πόνο σου, μα με τι τρόπο μπορώ να πείσω την αρκούδα να μην τρώει τα μελίσινα σου; Το επεισόδιο αυτό, άθελα μου θύμιζε ένα Βιετναμέζικο παραμύθι, όπου μια χήρα με κλάματα πήγε στον Κατή της περιοχής και τον παρακαλούσε να πιάσει την τίγρη, που κατασπάραξε το μονάκριβο γιού της, να την φέρει στο δικαστήριο, για να την τιμωρήσει. Κι ο Κατής, έκπληκτος από την πρόταση της χήρας, της απάντησε:

«Σε λυπάμαι και νιώθω το μητρικό σου πόνο, η τίγρη όμως δεν ανήκει στην δικαιοδοσία μου. Πώς να τη φέρω στο Δικαστήριο;»

Τότε, ένας νέος τολμηρός, πετάχτηκε και είπε. «Εγώ θα τη φέρω». Ο βιετναμέζος «Ηρακλής», τάχατες, την έφερε και δήθεν, την τιμωρήσανε!

Βέβαια, αυτό ανήκει στον κύκλο των παραμυθιών.

Ο Μπάρμπα Χρυσόστομος δεν είχε καταλάβει πως στην σύγχρονη εποχή δεν υπάρχουν «Ηρακλήδες», κι' ότι χρειάζονται μέτρα προφύλαξης.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ 6ο:

Η αρκούδα της Πουλιάνας στο σπίτι μου! Το 1987 στο Ηλιοχώρι-Ζαγορίου και στα γύρω χωριά της περιοχής, δεν υπήρχε ούτ' ένα σταφύλι, για δείγμα! Εξαιρεση αποτέλεσε το δικό μου μικρό αμπέλι, που έχω στο γύρω χώρο του σπιτιού μου.

Η κυρα-Μάρω, λοιπόν της Πουλιάνας — έτσι ονομάζει την αρκούδα της κοιλάδας του Ρασανίτη, ο πεζογράφος Δ. Χατζής, στο 12ο διήγημά του με τον τίτλο

«Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου» — αφού μάταια, έψαξε να βρει στα όρια του χωριού κάποιο σταφύλι, για να γλυκάνει το στόμα της, αποφάσισε, με κίνδυνο της ζωής, να πηδήσει το περικοίχισμα της περιοχής του σπιτιού μου, να μπει στ' αμπέλι — τις μέρες εκείνες λείπαμε από το χωριό — και σαν καλή νοικοκυρά τρύγησε όλο τ' αμπέλι και, μάλιστα, με μεγάλη επιμέλεια! Δεν άφησε ούτε μια ρόγα, για δείγμα! Κι' όμως άφησε όλα τα τσάμπουρα να κρέμονται παραπονεμένα στις κληματόβεργες! Και στο έδαφος ούτε μια ρόγα! Τέτοιον παστρικό τρυγητή δεν έχουνε δει τα μάτια μου, σ' όλο τομάκρος της ζωής μου. Και για να μην υποψιαστούμε κάποιον συγχωριανό, μήπως τρύγησε τ' αμπέλι, μας άφησε «το σήμα κατατεθέν». Δύο αρκουδοβουνιές, γιομάτες σταφυλόσπορους και κρανοκουκούτσια! Ύστερα από το γύρισμά μας στο χωριό, μας επισκέφτηκε και πάλι. Τούτη τη φορά, θαρρεμένη από την πρώτη επίσκεψη, σουλατσάθηκε στην αυλή μας. Ναί, στην αυλή μας! Εκεί είχαμε μια βραγιά ντοματιές και στην άκρη της βραγιάς, που άρχιζε από το σκαλοπάτι του σπιτιού μας, είχαμε ένα σωρό από κοπριά. Πάνω στο σωρό της κοπριάς άφησε τα ίχνη της, από τις δυο μπροστινές πατούσες. Η κυρα-Μάρω, ξέρει καλά πότε ο άνθρωπος βρίσκεται στο βαθύ ύπνο του. Άλλωστε πως να την ακούσεις; Αυτή περπατάει ξυπόλητη! Οι χωριανοί, άλλο που δεν ήθελαν: «Μπα, έλεγαν, η αρκούδα ήρθε στην αυλή σου και εσύ όντας κυνηγός δεν την πήρες είδηση». Κι' εγώ τους

απάντησα: «Ήρθε την πρώτη φορά να συναντήσει τον Σκουγιάννη, κι' επειδή δεν τον βρήκε ήρθε και τη δεύτερη φορά και, μάλιστα, φιλιώσαμε...».

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ 7ο:

Ο Κώστας Αποστόλου, από τα χωριά της Πάργας, αφού δούλεψε μερικά χρόνια σκληρά στη Δυτ. Γερμανία και κατόρθωσε να συμμαζέψει κάμποσες χιλιάδες μάρκα, γυρίζοντας στην πατρίδα του αποφάσισε να δημιουργήσει μια κτηνοτροφική μονάδα. Έτσι αγόρασε καμιά πενήνταριά αγέλες και μοσχάρια και το καλοκαίρι του 1987 νοίκιασε την κοιλάδα του Ρουσιανίτη.

Η κοιλάδα είχε άφθονη τροφή και γάργαρο νερό από τα ποτάμια: Ρουσιανίτη και Ρ'ιουρ - Ράτσε (κρυοπόταμο στα Ελληνικά). Η περιοχή, όμως, είναι και αρκουδοτόπος. Αυτό το κάναμε γνωστό στον Αποστόλου και τον συμβουλέψαμε, τη νύχτα να συμμαζεύει το βιό του στο μαντρί και ο ίδιος, δίπλα στο μαντρί, να φκιάσει ένα πρόχειρο καλυβάκι και θα πρέπει να διανυκτερεύει, για να προφυλάξει το βιό του, από τυχόν επίθεση της αρκούδας.

Αυτός, όπως απεδείχθη αργότερα, κατατρόμαξε, άφησε αφύλαχτα τα ζώα του και η αρκούδα αφού βεβαιώθηκε για την απουσία του ανθρώπου, μια νύχτα σκοτεινή το κακό έγινε. Σ' ένα ρέμμα ανασκέλωσε την πρώτη αγελάδα και την κατασπάραξε.

Ο Κώστας, κι' ύστερα από την συμφορά αυτή, εξακολούθησε τη νύχτα να κοιμάται στο χωριό με τη γυναίκα του.

Ήταν πια ολοφάνερο σ'

όλους μας, ότι φοβότανε τρομερά την αρκούδα. Τον προειδοποίησα και του είπα: «Άκου, Κώστα! Η αρκούδα ύστερα από μερικές μέρες θα σου φάει κι' άλλη αγελάδα, πάρε τα μέτρα σου! Πήγαινε να κοιμάσαι τη νύχτα μαζί με τα ζώα σου, άναψε και μια μεγάλη φωτιά και μη φοβάσαι την αρκούδα» η αρκούδα όταν βλέπει φωτιά δεν πλησιάζει και ξέρετο, πως η αρκούδα τον άνθρωπο τον φοβάται και ποτέ εδώ στην περιοχή, έχει επιτεθεί σ' άνθρωπο.

Μπά! Ο Κώστας, πάλι τη νύχτα στο χωριό! Η Κυρά-Μάρω, έξυπνη όπως είναι, κατάλαβε πως ο κύρης των ζώων αυτών είναι δειλός.

Ύστερα από λίγες μέρες κατασπάραξε και δεύτερη αγελάδα. Ο Κώστας κοιμάται και πάλι στο χωριό! Η Κυρά-Μάρω πια έγινε «ι-διοχτήτης» των άμοιρων μοσαριών κι' όποτε πεινούσε εύρισκε εύκολα τη λεία της. Πέρασαν μερικές μέρες από το δεύτερο σάλτο της, νάτην και πάλι τρίτωσε το σάλτο της. Αυτή τη φορά ανασκέλωσε μια αγελάδα κι' ένα μοσχαράκι.

Οι αγελάδες τρομαγμένες κι' απροσπάτευτες διασκορπίστηκαν σ' όλη την περιοχή.

Ύστερα από κόπο και με τη βοήθεια της γυναίκας, που φαινότανε να φοβάται την αρκούδα λιγότερο, από τον άνδρα της, συμμαζέψανε το υπόλοιπο βιό τους κι' όπου φύγει - φύγει.

Σε όλους μας έγινε φανερό, πως ο Κώστας δεν είχε ποτέ μαθητέψει στη σχολή των «τζομπαναρέων», χρειάζεται, λοιπόν, προπαίδευση, για να γίνει κανένας κτηνοτρόφος.

(Συνέχεια στο επόμενο)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

ΓΑΜΟΙ:

— Παντρεύτηκαν στις 24 Νοέμβρη στο Τσεπέλοβο, ο χωριανός μας νεαρός Πάνος Γ. Βαγγελής και η Ελένη Γ. Κυριάκη από το Τρίστενο.

Να ζήσουν ευτυχισμένοι.

ΘΑΝΑΤΟΙ:

— Πέθανε η θαυμάσια Ζαγορίσια νοικοκυρά Αντιγόνη Α. Τσουμάνη. Η κηδεία της πάνδημη στο Τσεπέλοβο. Ο σπαραγμός για το χαμό της ανεκτίμητης και γεμάτης σεμνότητα και καλωσύνη Αντιγόνης, έκδηλος σ' όλους. Οι δύο κόρες της κι' όλοι οι δικοί της απαρηγόρητοι...

Ο Ύψιστος ας της χαρίσει την ανάπαυση κι' η Μεγαλόχαρη ας παρηγορήσει κι' ας προστατέψει τις κόρες της...

Αιώνια η μνήμη της.

— Τραγικός τούτος ο θάνατος. Ένα δεκαοχτάχρονο λεβεντόπαιδο ο Γιώργος Αλ. Τσουμάνης, ξεμένος απ' την «κατάρα της ανθρωπότητας» χάθηκε τόσο πρόωρα, τόσο ανεπάντεχα, τόσο άδικα, αφήνοντας ανείπωτο σπαραγμό στους γονείς του. Λεβέντης, αθλητικός, όμορφος πάλαιψε παληκαρία, μα δε μπόρεσε και υπέκυψε...

Ας είναι αιώνια η μνήμη του.

Ε.Γ.

ΚΑΤΩ ΣΟΥΔΑΝΑ:

ΓΑΜΟΙ

— Παντρεύτηκε στην Αθήνα η Αφροδίτη Χρήστου Ράπτη γιατρός με τον επίσης γιατρό Σωτήρη Τσίγκανο.

Το «ΖΑΓΟΡΙ μας» τους εύχεται να ζήσουν ευτυχισμένοι.

ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ:

ΘΑΝΑΤΟΙ

— Στις 10 Νοεμβρίου πέθανε στο Μονοδένδρι σε ηλικία 83 ετών ένας ακόμα καλός χωριανός ο αείμνηστος Γιώργος Πασχάλης.

Ας είναι αιώνια η μνήμη του.

Σ.Θ.

ΠΑΠΙΓΚΟ:

ΘΑΝΑΤΟΙ

Πέθανε αφανίδα τον περασμένο μήνα στο Παπίγκο ο Αθανάσιος Χριστοδούλου δάσκαλος, ένας δραστήριος και ένθερμος πατριώτης, αφήνοντας πίσω του δυσαναπλήρωτο κενό. Στις τελευταίες δε δημοτικές εκλογές εκλέχτηκε Πρόεδρος της Κοινότητας Παπίγκου.

Στους οικείους του, το «ΖΑΓΟΡΙ μας» εκφράζει τα θερμά του συλλυπητήρια.

ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΩΝ

Τον αγαπητό μας ανηψιό Στέφανο Ηρ. Θεοδώρου από την Ελάτη, που πήρε το πτυχίο των Τ.Ε.Ι. Θεσ/νίκης «Διοίκηση Επιχειρήσεων Τμήμα Λογιστικής», συγχαίρουμε εγκάρδια και του ευχόμαστε καλή σταδιοδρομία.

Οικογ. Σάββα Θεοδώρου.

Πριν ένα χρόνο στις 29-11-1989

πικραμένος

χάθηκε από κοντά μας

ο πολυαγαπημένος,

ο αξέχαστος κι ακούραστος

ο πολλά υπηρετών

και προσφέρων

ΚΙΜΩΝ Α. ΚΥΡΙΑΖΗΣ
ετών 71

Έμπορος - Ιδρυτής

της εφημερίδας «ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ μας»

και της Ιστορικής και Λαογραφικής

Εταιρείας Ζαγορίου (Ι.Α.Ε.Ζ.).

Εις μνήμην του

η σύζυγός του Νώρα και

η θυγατέρα του Κάλλυ

πρόσφεραν για το Ηρώ

της Ζαγορίσιας γυναίκας

50.000 δραχμές.

ΔΩΡΕΑ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

Για τους σκοπούς της Εφημερίδας «Το ΖΑΓΟΡΙ μας».

Και εις μνήμη της λατρεμένης τους

Άγγυς Κυριαζή

Μαθηματικού

Η μητέρα της Νώρα Κυριαζή και η αδελφούλα της Κάλλυ, πρόσφεραν σαράντα χιλιάδες (40.000) δραχμές.

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Ιδρυτής: ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Ιδιοκτήτης - Εκδότης:

★
ΙΣΤΟΡΙΚΗ και
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ (ΙΑΕΖ)

Σίνα 4 454 45 ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Τηλ. 79286 - 74.000

Υπεύθυνος για το Νόμο:
ΑΠΟΣΤ. Κ. ΝΤΙΝΑΔΕΕΗΣ
Πρόεδρος Ι.Α.Ε.Ζ.

Ν. Ζέρβα 2 - Ιωάννινα
Τηλ. 30170

★
Υπεύθυνος Ύλης:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ
Αργυρινών 16 - ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Τηλ. 27.105

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ:

1. Βασιλίκας Βύρων
2. Βασιλίκας Κώστας
3. Γιαννάκης Ευριπίδης
4. Θεοδώρου Σάββας
5. Κυριαζή Κάλλυ
6. Νικολαΐδης Γιάννης
7. Οικονόμου Κώστας
8. Τζιόβας Βασίλης
9. Τζιόβας Φρέζος
10. Τσαούσης Δεανίδας

- α) Επιταγές - Εμβάσματα:
ΘΑΝΑΣΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ
Σίνα 4 454 45 Ιωάννινα
- β) Η καταβολή συνδρομών - εισφορών:
ιδιοχείρως και στη διεύθυνση:
Μυροπολείο Κ. ΚΥΡΙΑΖΗ
Λόρδου Βύρωνος 21
(κ. Τούλα Ηράκλ)
- γ) Κατώτερη ετήσια συνδρομή
δρχ. 1.500

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΦΡΑΓΚΑΔΕΣ

Πέθανε στις 12 Δεκεμβρίου στα Γιάννινα όπου και κηδεύτηκε η γεμάτη καλωσύνη και αρχοντιά αξιολάτρευτη πατριώτισσά μας Θεανώ Αριστοφάνη Τσεκούρα σε ηλικία 87 ετών.

Στους οικείους της εκφράζουμε τα θερμά συλλυπητήρια.

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ μας»

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

Την Κυριακή 11 Νοεμβρίου ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ασπραγγέλων φιλοξένησε τον Σύλλογο Κρητών ο οποίος έκανε αναβίωση του εθίμου της τσικουδιάς. Στην πλατεία του χωριού έστησαν τα καζάνια για να βγάλουν την τσικουδιά και συγχρόνως μαγείρεψαν κρεάς με πιλάφι. Αφού έφαγαν και ήπιαν όλοι μαζί, χόρεψαν κρητικές μαντινάδες, ντυμένοι με τις παραδοσιακές τους στολές, ρίχνοντας τουφεκιές στον αέρα. Την εκδήλωσε κάλυψε η τοπική τηλεόραση «ΗΧΩ» ευχόμεστε και του χρόνου καλύτερα.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ο μοναδικός τρόπος φίλοι αναγνώστες για την απρόσκοπτη έκδοση του περιοδικού μας είναι η συνδρομή σας.

Γι' αυτό μην ξεχνάτε να την στέλνετε έγκαιρα.

Από τη Δ/ση
του Περιοδικού

Όσοι από τους αναγνώστες των Αθηνών εξυπηρετούνται, μπορεί να πληρώσουν την εισφορά τους στο Ριζάριο Ίδρυμα, οδός Βασιλ. Σοφίας 24, θα πιουν τον καφέ τους και θα γλυτώσουν τα ταχυδρομικά έξοδα.

Προσφορές
για το Ηρώο της
Ζαγορίσιας γυναίκας

● Ο κ. Αριστοτέλης Πριμικύρης, στη μνήμη του
συν/χου Λυκειάρχου Λάμπρου Γεωργιάδη δρχ. 5.000.

ΤΑ 25 ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Με τη λήξη του έτους κλείνει και ο κύκλος των ποικίλων εκδηλώσεων που οργανώθηκαν από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων για τον εορτασμό των 25 χρόνων από την ίδρυσή του. Η πόλη των Ιωαννίνων και ολόκληρη η Ήπειρος δίκαια υπερηφανεύεται για το απόκτημά της αυτό και για την εύρυθμη λειτουργία του επί είκοσι πέντε συνεχή έτη.

Ιδιαίτερα η περιοχή του Ζαγορίου με την πλούσια πολιτιστική της παράδοση, που έδωσε στο πανελλήνιο κορυφαίους πανεπιστημιακούς δασκάλους αλλά και σήμερα αντιπροσωπεύεται επάξια στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων με πλειάδα καθηγητών, αισθάνεται περισσότερο ευτυχής και εύχεται στο Πανεπιστήμιό μας να γιορτάσει όπως του αξίζει τα 100 και τα χίλια χρόνια ζωής και δραστηριότητάς του, για την πρόοδο και την προκοπή του τόπου μας.

ΚΕΝΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΝ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΜΑΣ

Φέτος κενώθηκαν τρεις θέσεις Κοινοτικών Γραμματέων στα χωριά μας ύστερα από την παραίτηση των παλιών γραμματέων.

Οι θέσεις αυτές είναι ανά μία στις Κοινότητες Ελαφοτόπου, Διλόφου, Μεσοβουνίου, Φλαμπουραρίου και Μονοδενδρίου. Πρόκειται δε να συμπληρωθούν από νέους ηλικίας πάνω από 21 χρονών με διαγωνισμό που θα γίνει στις 26 Ιανουαρίου του νέου έτους.

Οι υποψήφιοι θα διαγωνισθούν στην Έκθεση, Μαθηματικά και Δακτυλογραφία.

Ευχή μας είναι τις θέσεις αυτές να καταλάβουν παιδιά από το Ζαγόρι με μόνη εγκατάσταση εκεί για ν' ανοίξουν έτσι καινούργια νοικοκυριά, που θα δώσουν νέα πνοή στον τόπο τους.

ΚΟΥΚΟΥΛΙ

Το Μουσείο του Πνευματικού Κέντρου «Κ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ» κατά τη χειμερινή περίοδο και συγκεκριμένα από την 1η Νοεμβρίου μέχρι 31 Μαρτίου θα λειτουργεί μόνο τα Σαββατοκύριακα και κατά τις ώρες το μεν Σάββατο από 9 μέχρι τις 4 το απόγευμα και την Κυριακή από τις 10 μέχρι τις 4 το απόγευμα. Στις διακοπές των Χριστουγέννων θα είναι ανοιχτό όλες τις μέρες. Ευκαιρία για όσους προγραμματίσουν εκδρομή

στο Ζαγόρι τα Χριστούγεννα να επισκεφθούν και το Μουσείο.

ΑΝΩ ΠΕΛΙΝΑ

Τον Νοέμβριο κήκε το σπίτι του Λευτέρη Τζιόβα, μαιευτήρα στη Θεσ/νίκη, που είχε αγοράσει πρόσφατα και ήρθε με μεράκι να το επισκευάσει. Πρόκειται για το παλιό αρχοντικό της οικογένειας Φωτιάδη.

ΕΡΓΑ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΑΠΟ ΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Με απόφαση του Υπουργείου Εξωτερικών εγκρίθηκε το οριστικό Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΑΠΤΑ) και δίδονται για διάφορα έργα στο Ζαγόρι τα παρακάτω χρημ. ποσά.

- α) Για το δρόμο Βρυσόχωρι-Παλιοχώρι 10 εκατ.
- β) Για το δρόμο Γυφτόκαμπος - Μακρύνο 30 εκατ.
- γ) Για κοινοτικούς δρόμους Τσεπελόβου, Σκαμνελίου, Ηλιοχωρίου, Βρυσόχωρι, Λάϊστας 15 εκατ.
- δ) Για το δρόμο από Τσεπέλοβο - Σκαμνέλι - Ηλιοχώρι - Βρυσόχωρι - Λάϊστα 20 εκατ.
- ε) Για την Κοινότητα Γρεβενιτίου (κοινοτικός δρόμος) 50 εκατ.

Σ.Θ.

ΧΡΥΣΟΣ - ΑΣΗΜΙ Αφοι ΒΑΡΖΩΚΑ

Σας περιμένουμε, με την ίδια όπως πάντα εξυπηρέτηση και ειδικά στους Ζαγορίσιους συμπατριώτες μας να γνωρίσετε την συλλογή μας σε σύγχρονα και μοντέρνα κοσμήματα - ωρολόγια, τα Ασημένια Χειροποίητα σκεύη και κοσμήματα και όλα τα είδη μας σε λαϊκή τέχνη πραγματικά κομψοτεχνήματα υψηλής παραδοσιακής τέχνης, φτιαγμένα με πολύ γούστο και μεράκι στο εργαστήριό μας.

Κατάστημα: Αβέρωφ 33 - Τηλ. 35.996
Εργαστήριο: Αλεξίου Διάκου 4 - Τηλ. 32.536